

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

ThLic. Kamil Kozelský

**Náboženské menšiny působící v rámci městského obvodu
Ostrava-Jih**

Bakalářská práce

Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce

Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Olomouc 2022/23

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Olomouci, dne 5.6.2023

Kamil Kozelský

Bibliografická citace

KOZELSKÝ, Kamil. *Náboženské menšiny působící v rámci městského obvodu Ostrava-Jih*. Olomouc, 2023. 66 s. Bakalářská práce. Univerzita Palackého. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Pavel Krákora.

Anotace

V první části práce budou shrnuty základní informace o dotčených náboženských menšinách, církvích a společenstvích. Bude uvedena jejich stručná historie vzhledem k mapovanému městskému obvodu a představeny jejich specifika, důrazy, ale také případná společná východiska. Zmíněna bude i jejich práce s dětmi a mládeží, a to jak interní v rámci církve či společenství, tak jejich případné výstupy navenek zejména ve školské edukaci.

Druhá část práce podrobněji představí vybraný výstup zaměřený na základní vzdělávání. Popíše cíle a zvolené metody a didaktické postupy.

Klíčová slova

Církev, náboženství, menšiny, Ostrava-Jih, vzdělávání

Počet znaků (včetně mezer): 117 168

Religious minorities operating within the Ostrava-Jih city district

Abstract

The first part of the thesis summarizes basic information about the affected religious minorities, churches and communities. Their brief history with regard to the mapped city district will be presented and their specifics, emphasis, but also possible common starting points will be presented. Their work with children and youth will also be mentioned, both internally within the church or community, as well as their possible external outcomes, especially in school education.

The second part of the work will present in more detail the selected output focused on basic education. Describes the goals and selected methods and didactic procedures.

Keywords

Church, religion, minorities, Ostrava-South, education

Poděkování

Rád bych poděkoval všem, kdo mi při tvorbě této práce pomohli.

Na prvním místě bych velice rád poděkoval Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za vedení této práce, a zejména za podnětné připomínky.

Také velice děkuji všem respondentům, kteří mi byli ochotni odpovědět na dotazy ohledně uvedených církví.

V neposlední řadě také děkuji své ženě a dětem za pochopení, že jsem se jim po dobu psaní nevěnoval tolik, kolik by si zasloužili.

Obsah

Obsah	7
Úvod	8
1 Stručný popis zvoleného území	10
1.1 Městský obvod Ostrava-Jih	11
1.2 Hrabůvka	12
1.3 Zábřeh nad Odrou	12
1.4 Výškovice	14
1.5 Dubina a Bělský les	15
2 Představení náboženských menšin působících na území obvodu	16
2.1 Římskokatolická církev	16
2.2 Starokatolická církev	20
2.3 Církev československá husitská	22
2.4 Bratrská jednota baptistů	23
2.5 Křesťanské společenství	25
2.6 Církev víry - Milost Ostrava	28
2.7 Křesťanská Misie	30
2.8 Církev bratrská v Ostravě - Korean Church	31
2.9 Církev adventistů sedmého dne	33
2.10 Náboženská společnost Svědkové Jehovových	36
2.11 Jóga v denním životě	39
3 Popis zvolené vzdělávací aktivity	43
3.1 Vzdělávací programy Ostravsko-opavského biskupství	43
3.2 Stručný popis konkrétního programu	44
3.3 Reflexe realizace programu na základě vlastní zkušenosti	48
Závěr	51

Úvod

Cílem předkládané práce je představit náboženské menšiny působící na území městského obvodu Ostrava-Jih, naznačit nejdůležitější momenty jejich vývoje, jejich nauky a zmínit také jejich současnou situaci ve zvoleném území. Téma náboženských menšin se mi zdá vhodné, a to přes snižující se počty věřících v institucionalizovaných náboženských směrech. Ve výuce lze narazit na kulturní témata, která s náboženstvím souvisejí. Může se jednat o svátky jako jsou Vánoce či Velikonoce, ale také o místní zvyklosti. S ohledem na dnešní pluralitní společnost lze totiž předpokládat, že učitelé se budou s náboženskou příslušností u svých žáků setkávat.

Učitelé se může stát, že bude nucen při výkonu profese řešit neshody žáků, vyplývající z odlišného náboženského smýšlení, ale může se také setkat s vymezováním rodičů se vůči nějakému aspektu výuky, resp. tématu, vlivem jejich víry a náboženského přesvědčení. Také lze předpokládat, že tyto názory budou, na rozdíl od minulosti, prezentovány zcela otevřeně. Je důležité, aby učitel měl základní povědomí o náboženských menšinách, se kterými se na svém působišti může potkat. Měl by se orientovat v jejich věrouce natolik, aby věděl, s čím se může u svých žáků a jejich rodičů setkat a na co mohou žáci, případně jejich rodiče, reagovat citlivě. Také se jeví jako důležité orientovat se v různých náboženských směrech a uskupeních tak, aby pedagog dokázal odlišit skutečné projevy náboženského života od extremistických projevů fundamentalismu, se kterými se v médiích mohou dnes setkat i žáci, a aby to dokázal žákům v případě potřeby objasnit.

Z těchto důvodů je nanejvýš vhodné, aby pedagog alespoň rámcově znal náboženské prostředí, ze kterého mohou žáci pocházet a být jim formováni.

Pro informace o zvoleném území lze využít kroniku městského obvodu a některé historické práce, které se zaměřují na náboženskou část historie obcí, které současný městský obvod tvoří. Zde lze zmínit především publikaci Jaroslava Bakaly a Karla Jiříka *Dějiny Ostravy* a také studii Antonína Barucha a Evy Rohlové *Mistopis starého Zábřehu nad Odrou a Hulvák*. Pokud se jedná o církve zastoupené na území současného Moravskoslezského kraje, lze s ohledem na dobovou podmíněnost využít publikaci Pavla Černého z roku 1986 s názvem *Církev a náboženské společnosti v Severomoravském kraji*. Novějšího data je pak v roce 1998 vydaná kniha Pavla Filipiho s názvem *Křesťanstvo*, která poskytuje religionistické zařazení a stručný popis křesťanských církví, působících na našem území. V současnosti lze aktuální, religionistické informace o náboženských menšinách působících na území České republiky čerpat de facto jen z publikací dvou autorů, a to Zdeňka Vojtíška a Zdeňka Nešpora.

Významnou se jeví zejména jejich společná publikace *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Pokud jde o nekřesťanské směry, je velmi přehledně zpracovaná publikace Zdeňka Vojtíška *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Určité informace lze samozřejmě získat z prezentace dotýčných menšin jak v tištěné podobě, tak dnes zejména na internetu, tam však lze předpokládat subjektivní úhel pohledu.

Tato práce je zaměřena na městský obvod Ostrava-Jih. Obvod Ostrava-Jih byl zvolen proto, že je zajímavý hned několika kostely situovanými v těsné blízkosti. Také jeho historický vývoj není zcela bez zajímavostí, protože se jedná o městskou část, která vznikla hned z několika do té doby samostatných obcí, přičemž jedna část až do poloviny minulého století neexistovala vůbec. Navíc, nutno přiznat, mám k tomuto městskému obvodu osobní vazbu, pro kterou jsem rád využil možnosti jej více prozkoumat.

V první části uvedu velmi stručně historický vývoj území s ohledem na náboženské menšiny zde působící. Zmíním vznik a důležité milníky v historii obcí, které dnešní městský obvod tvoří.

V části druhé pak představím samotné náboženské menšiny, tedy církve a náboženské společnosti, které zde působí. Stručně nastíním jejich historii a vývoj, charakteristiku, velikost místních farností či sborů a také to, zda mají nějaké vzdělávací aktivity. Tyto církve a náboženské menšiny popíšu s maximální objektivitou, bez hodnocení jejich víry, či historie.

Pokud se jedná o vzdělávání, nelze opomenout, že to bylo právě křesťanství, které významně ovlivnilo vzdělanost Evropy a rozvoj vědy. Dnes se jistě v souvislosti s církvemi nabízí výuka náboženství, která je tradiční doménou církví. Nejedná se však o jedinou možnost, kde mohou dnes církve a náboženské menšiny působit v rámci vzdělávání. Dnes jsou školám nabízeny nejrůznější vzdělávací programy. Mohou mít různý charakter. Mohou objasňovat náboženská témata, zabývat se kulturními jevy, které jsou náboženstvím ovlivněny, může se jednat o prevenci nežádoucích a rizikových jevů u žáků a mnoho dalšího. Tyto programy mohou být poskytovány organizacemi, které mohou mít vazbu na konkrétní církev, či náboženskou menšinu. To však nesnižuje hodnotu těchto programů. Proto jsem se rozhodl popsat také jeden vybraný vzdělávací program realizovaný v rámci uvedeného městského obvodu. Ten bude popsán v poslední části této práce. Ukáži na něm, jakým způsobem je zpracována metodika, jaké jsou z pedagogického hlediska jeho cíle a nakolik je v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). Na závěr uvedu krátkou reflexi na základě zkušenosti, kterou s programem mám jako lektor.

1 Stručný popis zvoleného území

Město Ostrava je krajské město Moravskoslezského kraje. Nachází se na severovýchodě území. Jak je uvedeno na městských stránkách (O Ostravě, nedatováno, on-line¹) celková rozloha města je 21 422 ha. Tvoří ho 23 obvodů a k 1. lednu 2022 v něm žilo celkem 291 819 obyvatel.

Již v pravěku se na kopci Landek nacházela osada. V raném středověku se zde pak nacházelo hradiště kmene Holasiců. Nicméně první písemný doklad o existenci Ostravy pochází až z roku 1229, kdy je v jedné z listin papeže Řehoře IX. zmíněna ves Polská Ostrava. Na zmínku o Moravské Ostravě je potřeba si počkat ještě téměř čtyřicet let, kdy v roce 1267 byla zmíněna v závěti Olomouckého biskupa Bruna z Schauenburku. V roce 1276 se pak Moravská Ostrava stává městem. Hlavním zdrojem obživy obyvatel bylo však nadále zemědělství. To změnil teprve objev uhlí (či spíše jeho masivního využití) a rozvoj hutního průmyslu, který začal měnit ráz krajiny, vedl k rozvoji obcí a nakonec v roce 1924 ke vzniku tzv. Velké Ostravy (Historie města, nedatováno, on-line²).

Podle údajů ČSÚ se při posledním sčítání lidu přihlásilo 171 826 obyvatel k české národnosti, 13 194 k moravské a pouze 3 173 ke slezské. U ostatních národností jsou v Ostravě nejvíce zastoupeni lidé, hlásící se k národnosti slovenské, těch zde žije 6 300. Romskou národnost má 1 473 lidí a vietnamskou 1 286. Další národnosti, které se ve sčítání lidu objevily, byla polská, německá, ukrajinská a ruská. Celkem 92 828 obyvatel národnost neuvedlo (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line³).

Náboženská scéna je v Ostravě relativně pestrá. Započteme-li i víru bez institucionalizované náboženské příslušnosti, hlásí se obyvatelé v Ostravě celkem k šedesáti šesti různým náboženským skupinám a denominacím. Je však nutno zmínit, že mnoho z nich je zastoupeno marginálně. Celkem dvacet šest společností, hnutí a církví má do deseti členů včetně. Např. šintoismus, taoismus, sikhismus, zoroastrismus nebo višva nirmala dharma mají jednoho až tři věřící. Z těch významnějších uskupení je nejvíce zastoupena Římskokatolická církev, ke které se přihlásilo 15 248 obyvatel Ostravy. K Církvi československé husitské se přihlásilo

---

¹ O Ostravě, nedatováno. Ostrava.cz [on-line]. Statutární město Ostrava [cit. 25.6.2022]. Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste>.

² Historie města, nedatováno. Ostrava.cz [on-line]. Statutární město Ostrava [cit. 24.6.2022]. Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste/historie-mesta?fbclid=IwAR0GF6f2tM6X7ZtIaYWkRjvsH3mjPXCWxWnN3xq7nzI9MU862WKgYOvN0Lw>.

³ Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022. ČSÚ [on-line]. Sčítání obyvatel, domů a bytů 2021 [cit. 25.6.2022]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=5&pvokc=43&uroven=70&w=>.

868 lidí, k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi 668 a k Českobratrské církvi evangelické to bylo 419 osob. Hranici pět set osob pak překročili už jen vyznavači Jedi, kterých se přihlásilo 616. Pro úplnost uvedme ještě souhrnně zástupce ostatních světových náboženství. K různým formám buddhismu se přihlásilo 180 osob, k hinduismu 39, k judaismu 21 a k islámu 103 věřících. Bez vyznání je 135 344 osob a dalších 88 339 osob ponechalo údaj bez odpovědi (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

Pochopitelně tomu tak nebylo vždy. Ještě v roce 1880 tvořili v Moravské Ostravě římskokatoličtí věřící něco mezi 80 a 90 % populace. Bylo tomu tak i přesto, že již započal masový příliv obyvatel v souvislosti s rozmachem industrializace. Postupně tak mizela uniformita vyznání způsobená zemědělským způsobem obživy. Evangeliků bylo v Moravské Ostravě přibližně pět set. Spolu s věřícími z Polské Ostravy spadali pod jeden farní úřad, zřízený roku 1875. V témže roce byla v Moravské Ostravě ustavena Židovská náboženská obec, která registrovala 152 členů, skutečný počet židů na území města však převyšoval sedm set osob (Bakala a Jiřík, 1993, s. 148–149).

Sčítání lidu z 15. února 1921 zjistilo, že z celkových 127 223 obyvatel Moravské Ostravy bylo stále necelých 80 % (96 789) římskokatolického vyznání. K evangelické víře se přihlásilo 5 274 věřících a k nedávno vzniklé Československé církvi husitské 3 714. Židů žilo na území města celkem 6 872 osob. Více než deset tisíc obyvatel bylo bez vyznání (Státní úřad statistický, 1924, s. 96).

1.1 Městský obvod Ostrava-Jih

Městský obvod Ostrava-Jih je jeden ze správních celků města Ostravy. Naprostou většinou svého území leží na moravské části města. Svou rozlohou 1 631 ha a 102 779 obyvateli je nejlidnatějším městským obvodem (Historie městského obvodu Ostrava-Jih, nedatováno, on-line⁴).

Tento městský obvod vznikl sloučením tří historických obcí a později městských obvodů (Hrabůvka, Zábřeh nad Odrou a Výškovice) a jednoho novějšího, nepůvodního katastrálního území (Dubina a Bělský les). Poslední jmenované území vzniklo 1. ledna 1984 jako důsledek urbanistického rozvoje v osmdesátých letech. Jedná se o katastrální území vzniklé sloučením vyčleněných částí území z okolních obvodů – Hrabová, Hrabůvka, Stará Bělá a Nová Bělá (Historie městského obvodu Ostrava-Jih, nedatováno, on-line).

---

⁴ Historie městského obvodu Ostrava-Jih, nedatováno. *Ostrava-Jih: O Jihu* [on-line]. Ostrava-Jih [cit. 24.6.2022]. Dostupné z: <https://ovajih.ostrava.cz/cs/o-jihu/historie/historie-mestskeho-obvodu-ostrava-jih>.

1.2 Hrabůvka

Jak uvádí práce Bakaly a Jiřika (1993, s. 503), zmínky o Hrabůvce pochází od olomouckého biskupa Mikuláše z roku 1392. Tehdy se ještě tato ves jmenovala Nová Hrabová (Neuen Grab či také Nouam Graboniam) a jako součást paskovského panství patřila k biskupskému lénu. Až do druhé poloviny 19. století bylo jediným zdrojem obživy obyvatel zemědělství. Situace se změnila až s výstavbou železáren v nedalekých Vítkovicích. Ještě v roce 1843 žilo v Hrabůvce 251 obyvatel, v roce 1880 už to bylo 796 a v roce 1921 dokonce 3 005 (Bakala a Jiřík, 1993, s. 505). Za necelých osmdesát let se tedy počet obyvatel zvýšil téměř dvanáctkrát.

Pokud jde o vyznání, stejně jako v okolních obcích nebylo nic, co by narušovalo monopol Římskokatolické církve. Věřící spadali do roku 1780 pod správu farnosti Paskov, kde byla i škola. V roce 1780 pak byli přiřaženi k Hrabové. V roce 1873 se pak obyvatelé Hrabůvky dočkali vlastní duchovní správy a v roce 1910 také nového kostela zasvěceného Panně Marii Růžencové (Bakala a Jiřík, 1993, s. 505). Kostel dnes slouží také pro věřící z přilehlého sídliště Dubina. Na katastru Hrabůvky se dnes nachází také Sál království Svědků Jehovových na ulici Horní č.p. 1576 a na ulici Dr. Martínka č.p. 1439/4 pak modlitebna Křesťanské misie. V těsné blízkosti, přímo na stejné ulici v č.p. 1415 se nalézají jedna z evangelikálních církví, Církev víry Milost Ostrava. Na Hasičské ulici č.p. 428 nalezneme kapli, kterou spravuje Československá církev husitská.

Při sčítání z roku 1921 se k římskokatolickému vyznání přihlásilo z celkových, již zmíněných 3 005 obyvatel 2 025. Evangeliků pak bylo 41 a husitů 407. Židů zde žilo 12 a 517 osob bylo bez vyznání (Státní úřad statistický, 1924, s. 96).

Výrazné přestupy k národní Církvi československé husitské jsou zaznamenány v knihách duchovní správy, konkrétně v „knize o změnách náboženství“ (Cimalová a Jiřík, 1963, s. 60).

1.3 Zábřeh nad Odrou

Ves Zábřeh, původně Heynrichsdorf, je poprvé zmíněna v manské přísaze z roku 1288. Tu složili bratři Stangovi olomouckému biskupovi, jimž byl tehdy Dětrich z Hradce (Bakala a Jiřík, 1993, s. 616). Zřejmě však už v raném středověku zde stávalo slovanské sídliště Zábřeh, které své jméno získalo podle svého umístění. Stávalo totiž chráněno od častých záplav, které jinak tuto oblast postihovaly (Baruch a Rohlová, 2009, s. 379).

Také Zábřeh byl až do průmyslové revoluce zcela zemědělskou obcí. V roce 1843 zde žilo 784 osob ve 171 domácnostech. Z těchto usadlíků se pouze 7 neživilo zemědělstvím (Bakala a Jiřík, 1993, s. 619).

K rozvoji obce přispěla stejně jako v případě Hrabůvky výstavba vítkovických železáren a také vybudování železniční smyčky Svinov-Vítkovice v roce 1887. V návaznosti na tento vývoj vznikla v Zábřehu továrna na lepenku, která v roce 1897 zaměstnávala 60 dělníků (Bakala a Jiřík, 1993, s. 620).

V roce 1892 vybudoval J. Rütgers chemický závod, který se stal největším průmyslovým podnikem v Zábřehu. Následovalo otevření pískových dolů a v roce 1910 otevření strojní cihelny. Rozvoj průmyslu vedl i zde k růstu počtu obyvatel. V roce 1880 žilo v Zábřehu 1 439 obyvatel, zatímco v roce 1900 už jich bylo 7 653 (Bakala a Jiřík, 1993, s. 621).

Rozvoj obce vedl ke vzniku místní části Hulváky, která se však v roce 1909 osamostatnila. To už byl název obce úředně změněn na Zábřeh nad Odrou. V roce 1924 se pak obec přičlenila do „Velké Ostravy“ (Baruch a Rohlová, 2009, s. 382).

Při sčítání obyvatel v roce 1921 čítala populace Zábřehu nad Odrou 10 234 obyvatel. Z toho bylo 7 791 římskokatolického vyznání, 345 evangelického, 349 husitského a 257 židovského. Bez vyznání bylo 1 282 a 30 osob uvedlo víru jinou (Státní úřad statistický, 1924, s. 97).

Římskokatolickým věřícím sloužil původně dřevěný kostel sv. Marka, o jehož vzniku se nic bližšího neví. Stál zde však prokazatelně již ve druhé polovině 16. stol. Poblíž stál domek sloužící jako jednotřídka. Je možné, že jej využívali jako svůj sborový dům členové Jednoty bratrské, kteří zde v polovině 16. století působili (Baruch a Rohlová, 2011, s. 298). Ti vypudili kolem roku 1560 zdejšího duchovního, ale faru ani kostel nevyužívali. K vykonávání náboženských obřadů pro potřeby římskokatolických věřících sem docházel ostravský kaplan (Cimalová a Jiřík, 1963, s. 48).

V roce 1811 byl zchátralý kostelík sv. Marka, který již dávno nepostačoval počtu věřících, stržen. Poblíž místa, kde stával, byl vystaven zděný kostel Navštívení Panny Marie. Ten po svém předchůdci zdědil zvon, nazývaný „Stříbrný“, který je snad nejstarším zvonek na Moravě (Baruch a Rohlová, 2011, s. 300).

V Zábřehu a okolních obcích rostl počet příslušníků židovského etnika, kteří si nakonec roku 1891 postavili vlastní modlitebnu s číslem popisným 210. Její součástí byla také místnost v patře určená ke školnímu vyučování. Budova sloužila jako filiální modlitebna pro židovské věřící z Moravské Ostravy. Tato prostá synagoga byla 7. června 1939 nacisty vypálena (Baruch a Rohlová, 2011, s. 303).

Jak již bylo zmíněno, v roce 1921 žilo v Zábřehu nad Odrou 349 obyvatel, kteří se hlásili k Církvi československé husitské. Ta byla založena teprve rok před tím, dne 8. ledna 1920, jako výsledek snahy o národní charakter a liberalizaci katolictví (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 499). Tito věřící si pak vybudovali nedaleko již zmíněného římskokatolického kostela vlastní bohoslužebný prostor. Kostel byl postaven z vlastních prostředků věřících a hrubé práce, jako odvoz zeminy, byly konány zčásti svépomocí (Mojžíšek, 1933, s. 1). Podobně jako u většiny staveb československé církve, jedná se i zde o funkcionalistickou budovu. Kostel byl slavnostně otevřen 4. července 1933 za účasti přibližně pěti tisíc věřících (Baruch a Rohlová, 2011, s. 303).

Kromě těchto kostelů dnes nalezneme v Zábřehu také Sbor Bratrské jednoty baptistů, který využívá budovu bývalé radnice na ulici Závoří č.p. 101. Na ulici Mňukova č.p. 1127, má svou modlitebnu Církev adventistů sedmého dne a na ulici V Zálomu 2948/1 má v horním patře střediska volného času svou modlitebnu Sbor Křesťanské společnosti Ostrava. Moderní pojetí křesťanského vyznání ve spojení s hudbou a kulturním přístupem k životu propaguje ClicKostel, který se nachází na ulici Bedrnova č.p. 2945. Oproti tomu Starokatolická církev, která využívá kapličku při vstupu na hřbitov na ulici U studia, je svým liturgickým charakterem a důrazem na apoštolskou posloupnost spíše tradiční církví, byť s liberálním pohledem na otázky zejména etického charakteru (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 540).

V roce 2004 byl vystavěn při samé hranici s Výškovicemi, na prostranství za obchodní pasáží Kotva, nový římskokatolický kostel svatého Ducha. Stavba kruhového půdorysu s externí hranatou zvonící je výraznou dominantou (Historie městského obvodu Ostrava-Jih, nedatováno, on-line). Na stavbu upozorňují ve své studii také Baruch a Rohrová (2011, s. 305), kteří však uvádí datum výstavby mylně jako rok 2007. Dnes kostel slouží také pro věřící z Výškovic, kterým již kapacitně nevystačuje jejich kostel Nanebevzetí Panny Marie. Za zmínku také stojí skutečnost, že od 2.9.1991 bylo na Dolní ulici č.p. 31 v Zábřehu zřízeno Církevní gymnázium. Jeho provozovatelem bylo Olomoucké arcibiskupství. Po založení Biskupství ostravsko-opavského přešlo gymnázium pod tohoto nového zřizovatele. Od roku 2007 se instituce přestěhovala do nových prostor v Ostravě-Porubě (Kronika města Ostravy, 1988–1994, s. 2110).

1.4 Výškovice

První zmínku o vsi Wiskowicze jako o součásti biskupského léna máme z roku 1408. Jednalo se o zemědělskou ves, kde v roce 1794 žilo 287 obyvatel ve 44 domech. Podobně jako sousední Zábřeh, také Výškovice se nachází v záplavové oblasti řeky Odry. Na rozdíl od Zábřehu

se jich však tolik nedotkl průmyslový rozvoj a ještě začátkem 20. století měly Výškovice zcela agrární charakter. Avšak je pravdou, že za sto let mezi roky 1843 – 1940 se počet jejich obyvatel ztrojnásobil. Zatímco v roce 1843 měly Výškovice 317 obyvatel, v roce 1940 to už bylo 1 057. Počet obyvatel se pak zvětšil razantně po 2. světové válce, kdy došlo k mohutné výstavbě sídlišť, podobně jako v případě Hrabůvky, Zábřehu a nakonec i Dubiny (Bakala a Jiřík, 1993, s. 615–616).

Z 567 obyvatel, kteří zde žili v roce 1921, se jich 498 hlásilo k římskokatolické církvi, jeden obyvatel se hlásil k národní Církvi československé husitské, dva měli jiné vyznání a zbylých 66 jich bylo bez vyznání (Státní úřad statistický, 1924, s. 97).

Římskokatoličtí věřící byli přiřazeni ke Staré Bělé. Ve vlastní obci dlouho neměli ani kostel. Kaple Nanebevzetí Panny Marie (někdy nazývaná kostelem) byla postavena a vysvěcena až roku 1892. Jedná se o drobnější stavbu pouze pro několik desítek lidí. Dnes spadá pod farnost Ostrava-Zábřeh (Kronika města Ostravy, 1988–1994, s. 2108). V roce 1996 byla účast na dvou nedělních bohoslužbách celkem 199 osob (údaj z neděle 24. března). Pro srovnání, v témž dni byla účast na třech bohoslužbách v Hrabůvce 453 osob a třech bohoslužbách v Zábřehu 589 osob (Kronika města Ostravy, 1988–1994, s. 2113).

1.5 Dubina a Bělský les

Jak již bylo zmíněno, tato místní část vznikla v důsledku urbanistického rozvoje v osmdesátých letech 20. století. Do té doby byly pozemky součástí katastrů Hrabová, Hrabůvka, Nová Bělá a Stará Bělá. Proto pro tuto část neexistují žádná historická data. Jedná se o sídlištní zástavbu panelákového typu. Dnes zde žije více než 5 % obyvatel celého města (Historie městského obvodu Ostrava-Jih, nedatováno, on-line).

Přes relativně vysokou koncentraci obyvatel zde nenajdeme žádnou výraznou církevní budovu. Veškeré církevní obce jsou situovány v okolních částech obvodu Ostrava-Jih.

2 Představení náboženských menšin působících na území obvodu

Náboženství je součástí lidské společnosti od nepaměti. Po staletí bylo určujícím sociálním, politickým i pedagogickým faktorem. Zasahovalo do všech aspektů lidského života. Lidský život se odvíjel v těsném sepjetí s církví. Zejména ve středověku byl život každého jednotlivce doslova rytmičován kostelním zvonem. Zdá se však, že dnešní postmoderní společnost již nepřiznává náboženství jeho důležitost a jeho normativní role, zejména v etické oblasti, je již minulostí (Hošek, 2012, s. 16). Některé výzkumy dokonce potvrzují, že oficiální církve ztratily důvěru lidí. Náboženství je vnímáno spíše jako konfliktní záležitost (Václavík, 2010, s. 207). Podíváme-li se na výsledky sčítání lidu v roce 2001, 2011 a 2021, jistě si povšimneme výrazného poklesu v počtech věřících (Náboženská víra, 2022, on-line⁵). Při hlubším průzkumu však nelze přehlédnout, že zatímco oficiální náboženství ztrácí, nenáboženská spiritualita naopak roste, což konstatoval již Václavík ve své monografii (2010, s. 210), kde poukazuje na skutečnost, že víra u stále většího počtu lidí nabývá rysů nenáboženské, tedy deinstitucionalizované a detradicionalizované spirituality. Lidé zkrátka přebírají iniciativu do svých rukou a sami hledají to, co je přesahuje, mimo pevné hranice institucionalizovaných náboženství.

Přesto je náboženská scéna v České republice velmi bohatá. To platí i pro území městského obvodu Ostrava-Jih, kde najdeme mnoho církví napříč křesťanským spektrem.⁶ Z mimokřesťanských náboženství se setkáváme pouze s hinduismem, jelikož zde působí Jóga v denním životě a to pouze alokovaně na ZŠ MUDr. Lukášové. Ostatní mimokřesťanské směry mají svá centra v jiných částech Ostravy, povětšinou blíže k městskému centru.

2.1 Římskokatolická církev

Historicky se jedná o církev, která zdůrazňuje kontinuitu s původní západní církví a od které se v průběhu staletí oddělily církve reformační. Symbolem této kontinuity je osoba římského biskupa, tedy papeže, který se označuje za nástupce apoštola Petra (Vojtíšek, 2004, s. 24).

Je možné ji definovat jako církev liturgickou a hierarchickou – tedy církev užívající po staletí precizované a de facto závazné formy bohoslužby. Ta je svěřena duchovním s jasně stanovenými duchovenskými stupni od diákona přes kněze po biskupa, který nese

---

⁵ Náboženská víra, 2022. Sčítání lidu 2021 [on-line]. Český statistický úřad [cit. 3.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>.

⁶ Tato práce se s ohledem na rozsah omezuje pouze na institucionalizované formy náboženství, které využívají oficiální sebe prezentaci a mají nějakou formu struktury. Různé formy nenáboženské spirituality není možné při rozsahu bakalářské práce pojmenovat.

zodpovědnost za svátostný život církve. Nejvyšším církevním úřadem je úřad papeže (Vojtíšek, 2004, s. 25; srov. také KKC 882).

K vedení a neustálému vzrůstu Božího lidu ustanovil Kristus Pán ve své církvi různé služby, které jsou určeny pro dobro celého těla. Služebníci, kteří jsou vybaveni posvátnou mocí, slouží totiž svým bratřím, aby se všichni kdo patří do Božího lidu a tím mají pravou křesťanskou důstojnost, snažili svobodně a spořádaně o stejný cíl, a tak dosáhli spásy. (...) Aby však episkopát byl jeden a nerozdělený, postavil svatého Petra v čelo ostatním apoštolům a v něm položil trvalý a viditelný princip a základ jednoty víry a společenství (LG 18).

Na tuto hierarchii se v případě Římskokatolické církve (a některých dalších církví) vztahuje tzv. apoštolská sukcese, tedy nepřetržitá linie svěcení (sens. str. vkládání rukou) předpokládaná až k apoštolům.

Liturgický charakter církve také zajišťuje svátostný život církve. Jde tedy o soubor obřadných úkonů, které zprostředkovávají neviditelné Boží působení a jako takové mají nadpřirozený charakter. Tento svátostný život sestává ze sedmi svátostí, jimiž jsou: křest, biřmování, eucharistie, pomazání nemocných, svátost smíření, manželství a kněžské svěcení (KKC 1210), z nichž přední místo v životě věřících zaujímá eucharistie, při které biskup či kněz konsekruje dary chleba a vína, a tyto jsou chápány jako skutečné tělo a skutečná krev Ježíše Krista, které věřící přijímají (KKC 1324).

Vývoj Římskokatolické církve je spjat s koncily, tedy shromážděními biskupů, kteří se sešli na základě povolání papežem (vyjma ranných starověkých koncilů, které svolával císař) a na kterých se definovaly věroučné a disciplinární prvky. Přitom je důležité rozlišovat ekumenický koncil s pravomocí nařizovat celé církvi a místní synodu s lokálním dopadem (Jedin, 1990, s.7). Často se tak stalo v reakci na nauku nebo praxi, která se v církvi objevila. Tyto nauky bývaly koncilem označeny jako heretické, což vedlo v některých případech k odštěpení části církve. Jako příklad je možné uvést koncil v Efezu z roku 431, který vedl ke vzniku tzv. nestoriánských církví, dodnes např. Asyrská církev (Filipi, 1998, s. 46n) nebo koncil v Chalcedonu z roku 451, po kterém se oddělily církve monofyzitské – dodnes existující je např. Koptská církev (Filipi, 1998, s. 50n). Z novodobé historie je pak možné zmínit vznik Starokatolické církve, která se oddělila v reakci na vyhlášení dogmat o papežské neomylnosti a papežském jurisdikčním primátu na I. Vatikánském koncilu roku 1870 (srov. Filipi, 1998, s. 109).

Možný byl však také jiný scénář, kdy došlo k odloučení části církve, což bylo následně reflektováno koncilem. To je případ tzv. velkého schizmatu z roku 1054, kdy vzájemnou exkomunikací římského biskupa a konstantinopolského patriarchy došlo k oddělení těchto dvou církví. Ačkoli však západní katolickou církev obecně spojujeme s osobou papeže, striktně vzato bychom o Římskokatolické církvi měli hovořit až od Tridentského koncilu z let 1545-1563, který se v reakci na reformaci musel vypořádat se změnami jak v politice, tak zejména v teologii (Filipi, 1998, s. 60n).

Zatím posledním ekumenickým⁷ koncilem z celkem jednadvaceti byl II. vatikánský koncil z let 1962–1965. Ten svolal Jan XXIII. Po jeho smrti roku 1963 předsednictví koncilu převzal nově zvolený papež Pavel VI. (Jedin, 1990, s.112–114).

Na našem území je přijetí křesťanství úzce spjato právě s církví západní, tedy v širším slova smyslu římskokatolickou. Ta zde působila již před tím, než Michal III. poslal na žádost knížete Rastislava roku 863 Konstantina a Metoděje. Soluňským bratřím však vdčíme za výrazný rozmach křesťanské misie (Vojtišek, 2004, str. 24). Jejich misie však konkurovala zájmům pasovské a salzburské diecéze, které dělaly vše proto, aby na území Velké Moravy získaly zpět svůj vliv. To se jim povedlo ihned po Metodějově smrti (Fröhlich, 1999, s. 69). Po rozpadu Velkomoravské říše spravovalo území nově vzniklého přemyslovského státu arcibiskupství v Mohuči. Odtud také přišel roku 973 první pražský biskup Dětmar (Vojtišek, 2004, s. 25).

Na území obvodu Ostrava-Jih byl nejstarším kostelem již zmíněný kostelík sv. Marka, na jehož místě dnes nalezneme kostel Navštívení Panny Marie. Ten patří spolu s kostelem sv. Ducha a výškovicou kaplí Nanebevzetí Panny Marie do jedné farnosti. Pastorační práci zde momentálně obstarávají tři duchovní (Bohoslužby a kontakty, nedatováno, on-line⁸).

Druhou farností, kterou na území obvodu nalezneme, je farnost v Hrabůvce. Ta spravuje farní kostel Královny posvátného růžence. Slouží zde dva duchovní (Kontakty – farnost Hrabůvka, nedatováno, on-line⁹).

Jedná se stále o největší církev na našem území. Podle sčítání lidu z roku 2021 se k ní přihlásilo celorepublikově 741 019 věřících. V Moravskoslezském kraji to pak bylo 108 550 (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

---

⁷ Slovo ekumenický je zde použito ve významu, jaký mu přikládá ŘKC. Ostatní církve rozumí pojmu ekumenický odlišným způsobem.

⁸ Bohoslužby a kontakty, 2023. Farnostoz.cz: Bohoslužby [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Zábřeh [cit. 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.farnostoz.cz/#bohosluzby>.

⁹ Kontakty – farnost Hrabůvka, 2023. Ostravahrabuvka.farnost.cz: Kontakty. [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Zábřeh [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://ostravahrabuvka.farnost.cz/kontakty.html>.

Pokud jde o edukační aktivity, tradičně je římskokatolická církev spojená s výukou náboženství. Ta dnes již obvykle nebývá realizována přímo ve školách, ale žáci navštěvují faru, jak je možné se dozvědět z farních stránek (Aktivity – farnost Hrabůvka, nedatováno, on-line¹⁰; Výuka náboženství, nedatováno, on-line¹¹).

Ve školním roce 2019/2020 se zúčastnilo výuky náboženství v rámci farnosti Hrabůvka 43 žáků a v rámci farnosti Ostrava-Zábřeh 102 žáků. Následné dva roky byly poznamenány epidemií Covidu-19 a s tím souvisejícími omezeními. Ve školním roce 2022/2023 se pak výuky náboženství zúčastnilo ve farnosti Ostrava-Hrabůvka 23 žáků a ve farnosti Zábřeh to bylo 98 žáků (příloha č. 1).

Mimo tento tradiční způsob vzdělávání nabízí Katechetické a pedagogické centrum Ostravsko-Opavského biskupství služby školám, které zahrnují jak programy akreditované MŠMT v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, tak vzdělávací programy pro žáky. Tyto programy se týkají převážně témat Vánoc a Velikonoc, ale nabízen je také tematický celek „Bible“ a „Cyril a Metoděj“. Programy nabízené Katechetickým a pedagogickým centrem seznamují žáky nenásilným způsobem s obsahem těchto témat. Zaměřují se na obsahovou stránku z hlediska kultury, tradice, ale také upozorňují na sociální aspekty, které k těmto tématům patří. Jak se uvádí přímo na stránkách katechetického a pedagogického centra, jejich lektori přichází „do výuky s tématy, která se svými obsahy týkají křesťanství a plně respektují RVP ZV.“ (Výukové programy, 2023, on-line¹²).

Prostřednictvím našich interaktivních programů při plném respektování náboženské neutrality školy seznamujeme žáky s hodnotami křesťanství a náboženství, a tím chceme přispívat k porozumění křesťanství jako součásti kultury evropského civilizačního okruhu a k vytváření postojů tolerance a respektu v souladu s principy života v demokratické společnosti.“ (Výukové programy, 2023, on-line).

Tyto programy jsou poskytovány zdarma. Lektori jsou absolventy akreditovaných kurzů, které je seznámí s didaktickými zásadami při realizaci programů. Těchto programů se v městském obvodu Ostrava-Jih zúčastnilo v kalendářním roce 2019 celkem 238 žáků na třech základních školách. Po covidové přestávce to pak v kalendářním roce 2022 bylo

---

¹⁰ Aktivity – farnost Hrabůvka, 2023. Ostravahrabuvka.farnost.cz: Aktivity [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabůvka [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://ostravahrabuvka.farnost.cz/aktivity6.html>.

¹¹ Výuka náboženství, 2023. Farnostoz.cz: Výuka náboženství [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Zábřeh [cit. 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.farnostoz.cz/#nabozenstvi>.

¹² Výukové programy, 2023. Kpc.doo.cz: Výukové programy. [on-line]. Katechetické a pedagogické centrum [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/sluzba-skolam/vyukove-programy>.

242 žáků na celkem pěti základních školách (příloha č. 1). Vybraný program bude popsán v poslední kapitole, jako ilustrační příklad.

2.2 Starokatolická církev

Starokatolická církev patří k proudu tzv. alternativního katolicismu. Spolu s dalšími starokatolickými církvemi tvoří od roku 1889 Utrechtskou unii starokatolických církví (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 534).

Starokatolická církev sdílí s Římskokatolickou církví společnou historii až do I. vatikánského koncilu, tedy do roku 1870. Tehdy, přesně 18. července 1870, schválil zmíněný koncil vedený papežem Piem IX. (1792–1878) věroučnou konstituci *Pastor aeternus*, na základě které byl dogmatizován papežský jurisdikční primát a stanovena možnost papežské neomylnosti za předpokladu, že papež hovoří *ex cathedra*. Ačkoli z přítomných 535 koncilních otců byli pouze dva proti, nelze v tom spatřovat doklad jednoznačného souhlasu. Nejenže byl měněn průběh jednání koncilu, ale v původní předloze nebylo vůbec téma papežské neomylnosti obsaženo. Část biskupů se dokonce odmítla závěrečného hlasování zúčastnit (Pavelková, 2006, s. 42–48).

Vyhlášení tohoto nového dogmatu způsobilo vlnu nesouhlasu zejména v německy mluvících zemích, ze kterých zněla kritika již před započatím koncilu. Na nebiblickost a na jednostranný výklad dějin církve upozorňovali někteří teologové v čele s římskokatolickým knězem a současně profesorem kanonického práva a církevních dějin na univerzitě v Mnichově Ignácem von Döllingerem (1799–1890). Ten je považován za ideového otce starokatolictví, ačkoli on sám se nikdy starokatolíkem nestal (Johann Joseph Ignaz von Döllinger, 2023, on-line¹³; srov. také Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 536n).

Ideově se odpůrci nově vyhlášených dogmat vrátili k myšlenkám konciliarismu a autokefality místních církví. Z nejprve volného uskupení se nakonec zformovaly nezávislé církve, které vstoupily do svátostného společenství s nizozemskou Nezávislou katolickou církví a nakonec vytvořily již zmíněnou Utrechtskou unii (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 534).

Právě přes Nezávislou katolickou církev v Nizozemí se starokatolíci stali nositeli apoštolské sukcese, kterou považují za zásadní bod svého zřízení a svátostného života. Ten je, podobně jako v Římskokatolické církvi, vystavěn na sedmi svátostech se středobodem ve slavení eucharistie. Tu však starokatolíci vysluhují a podávají vždy „pod obojí způsobou“. Odmítají

---

¹³ Johann Joseph Ignaz von Döllinger, 2023. Britannica.com: Ignaz von Döllinger [online]. London: Britannica [cit. 1.4.2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Johann-Joseph-Ignaz-von-Dollinger>.

však závaznost nauky o transsubstanciaci a odmítají racionalizaci Božího působení (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 539).

Od roku 1909 byl ve starokatolické liturgii zaveden národní jazyk a od roku 1922 byl zrušen povinný kněžský celibát (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 535). Mezi nejvýraznější změny poslední doby u nás pak patří zavedení svěcení mužů i žen do všech tří stupňů a zavedení liturgického žehnání nesezdaným párům bez ohledu na pohlaví, které schválila synoda v roce 2022 (Vyhlášení usnesení 51. synody Starokatolické církve, 2022, čl. 2. a 3.)¹⁴

Na našem území spadali starokatolíci nejprve pod Starokatolickou církev v Rakousku, s biskupstvím ve Vídni, které vzniklo již roku 1880. V roce 1896 bylo biskupství přeneseno do Varnsdorfu. Tam pak zůstalo i po vzniku samostatného Československa a tedy i oddělení české části starokatolické církve. Nicméně, ta byla tvořena převážně německy mluvícími věřícími, což se neblaze podepsalo na počtech věřících po odsunu německých obyvatel, kdy na našem území zůstalo přibližně 10 % z původního počtu věřících a většina farností de facto přestala existovat (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 539). Situaci dále zkomplikovala změna režimu a postupná likvidace náboženství. Pavel Černý v roce 1986 uvádí, že v celé republice existuje pouhých šest farností, z toho v Moravskoslezském kraji to byla pouze farnost v Šumperku, kde se bohoslužby konaly přibližně 10x ročně (Černý, 1986, s. 44–45).

Se změnou režimu nastalo, podobně jako u jiných církví, vzkříšení skomírající církve. V roce 1990 se v Šumperku konala tzv. Synoda obnovy, která se vypořádala s kolaboranty režimu a do čela církve vrátila biskupa Augustina Podoláka (1912–1991), který neměl za doby komunistického režimu státní souhlas. V roce 1995 bylo sídlo biskupství přeneseno do Prahy (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 542). Starokatolická církev má dnes na území České republiky 20 farních obcí, z toho 4 v rámci Moravskoslezského kraje (Naše obce, nedatováno, on-line¹⁵). Celkové počty věřících jsou skromné, celorepublikově se k církvi v roce 2021 přihlásilo 672 věřících. V rámci Moravskoslezského kraje to bylo pouze 36 osob (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

Na území městského obvodu Ostrava-Jih existuje malé společenství pod patronací farnosti v Českém Těšíně, které využívá hřbitovní kapli na ulici U studia. K bohoslužbám se aktuálně

---

¹⁴ Zde je nutno upozornit, že každá národní církev si tyto specifika může do jisté míry určit sama, proto např. svěcení žen bylo v ČR zavedeno až poté, co v jiných zemích toto tamní starokatolické církve již dávno praktikovaly.

¹⁵ Naše obce, nedatováno. Starokatolici.cz: Kde jsme [on-line]. Starokatolická církev [cit. 1.4.2023]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/kde-jsme/t158>.

schází v průměru 15 lidí. Mimo pravidelné bohoslužby žádnou další činnost toto společenství nevykonává. Ve školství se také s ohledem na svou velikost nikterak nerealizuje.¹⁶

2.3 Církev československá husitská

Církev československá husitská (dále CČSH), původně (do roku 1971) jen Církev československá, nevznikla v přímé reakci na konkrétní věroučné prohlášení, jako tomu bylo u církve starokatolické. Jednalo se spíše o dlouhodobou nespokojenost a reformní snahy v rámci Římskokatolické církve, které zůstaly kurií nevyslyšeny a nakonec vedly k vytvoření samostatné národní církve. Církev samotná vznikla 8. ledna 1920. Byla ustavena skupinou římskokatolických duchovních v čele s Karlem Farským (1880–1927), (Filipi, 2001, 174n).

Reformní snahy směřovaly podobným směrem, jako v případě starokatolíků. Jednalo se tedy o zdobrovolnění celibátu, zavedení národních jazyků do liturgie a podobně. Výrazně je však převyšoval národní akcent. Zatímco starokatolictví vycházelo z německé jazykové oblasti a na našem území bylo původně tvořeno převážně německy hovořícím obyvatelstvem, v případě Církve československé bylo znát silné národovectví. To také způsobilo, že část starokatolíků do Církve československé přestoupila (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 542).

Ačkoli Církev československá husitská vzešla z katolicismu, postupně zpřesňovala své teologické pozice a po druhé světové válce se již řadila mezi reformované církve. S tímto ujasňováním teologických pozic souvisela i tzv. pravoslavná krize z dvacátých let, kdy se část církve pod vedením Matěje Pavlika (1879–1942), tou dobou již biskupa Gorazda, oddělila a přešla k Pravoslavné církvi.¹⁷ Dnes se CČSH chápe jako protestantská církev, která je od roku 1994 součástí společenství protestantských církví na základě Leuenberské konkordie (Filipi, 2001, s. 175).

Přesto ji s katolickou církví mnohé spojuje. Je církví liturgickou, která uznává sedm svátostí, jejíž součástí je svátost kněžství, avšak bez apoštolské sukcese. Středobodem náboženského života je, podobně jako v katolických církvích, večeře Páně, avšak bez nauky o transubstanciaci a podávána vždy „pod obojí“. Na rozdíl od katolíků však CČSH odmítá úctu ke svatým, autoritu učitelského úřadu, ovšem stejně tak odmítá Luterovo *sola scriptura*, tedy neuznává pouhou Bibli jako nejvyšší autoritu. Tou je pro CČSH „Duch Kristův“ (Filipi, 2021, s. 176).

CČSH také nemá, na rozdíl od obou výše zmíněných katolických církví, tzv. apoštolskou sukcesí, tedy biskupské svěcení sahající nepřerušeně do apoštolských dob.

¹⁶ Autor je duchovním této církve a tedy tyto informace uvádí s odkazem na aktuální praxi.

¹⁷ Biskup Gorazd byl mezi popravenými 4.9.1942 za spoluúčast na atentátu na Heydricha, resp. na ukryvání parašutistů, kteří atentát provedli. Pravoslavnou církvi byl prohlášen za svatého.

Výrazným specifikem je existence kolumbárií, tedy pietního uložistiště uřen, které jsou součástí kostelů (Černý, 1986, s.35).

Zřízením se CČSH podobá Starokatolické církvi. Její zřízení je presbyterně-synodální s nepatrným vlivem biskupského úřadu, který je spíše formální a omezen na liturgii. Obce jsou řízeny radou starších v součinnosti s farářem, diecéze je obdobně řízena diecézní radou v součinnosti s biskupem. Nejvýše pak stojí patriarcha, který je volen na sedm let a vede církev spolu s ústřední radou (Filipi, 2001, s. 176).

Lze říci, že období komunistického režimu ustála CČSH bez větších ztrát, nicméně za cenu velkých ústupků, což dokládá i Černý, když pozitivně hodnotí působení této církve a zejména řídicích struktur církve, které vedou věřící „k odpovědnému plnění každodenních úkolů v budování socialismu v naší vlasti“ (Černý, 1986, s. 36). Přesto došlo k úbytku věřících. Na území Moravskoslezského kraje jich bylo na konci komunismu okolo 35 000 sdružených v 53 obcích, z čehož většinu tvořili věřící starší 60 let (tamtéž).

Tento úbytek věřících, zdá se, stále pokračuje. Zatímco v roce 2015 konstatovali Nešpor s Vojtíškem, že počet věřících v celé republice se pohybuje okolo 40 000 (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 20), při posledním sčítání lidu se k této církvi přihlásilo už jen 23 610 věřících. Z toho v Moravskoslezském kraji to bylo 1 888 věřících (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

Tento úbytek je patrný i na reálné situaci sborů v obvodu Ostrava-Jih. Na území dotčeného městského obvodu nalezneme dva sbory, jeden v Zábřehu a druhý v Hrabůvce. Oba vznikly v roce 1921. Zejména výstavba kostela v Zábřehu byla velkou událostí (srov. kap. 1.4). Matričně má dnes sbor v Hrabůvce 108 členů, ale bohoslužeb se účastní pravidelně jen 8 osob. Sbor v Zábřehu má matričně aktuálně 210 členů, ale na bohoslužby dochází pouhých patnáct farníků (příloha č. 2). Oba sbory spravuje jedna farářka (Kontakty – CČSH, nedatováno, on-line¹⁸). Žádné aktivity směrem k mládeži ani spolupráce se školami tyto sbory nemají (příloha č. 2).

2.4 Bratrská jednota baptistů

Bratrská jednota baptistů vzešla z kořenů radikální reformace puritánských separatistů sahající až do alžbětinské éry a probuzeneckého hnutí z konce osmnáctého a první poloviny devatenáctého století. K probuzenecké tradici má tato církev stále blízko. Důsledkem je mimo

---

¹⁸ Kontakty – CČSH, nedatováno, CČSH.cz: kontakty [on-line]. Církev československá husitská [cit. 2.4.2023]. Dostupné z: <https://www.cesh.cz/no.php?diec=5>.

jiné důraz na sociální práci a silné prožívání osobního vztahu s Ježíšem Kristem (Vojtíšek, 2004, s. 75n).

Pokud chceme hovořit o Bratrské jednotě baptistů (dále BJB), nelze se vyhnout zmínce o teologických důzazech evangelikalismu, ke kterému se sama církev hlásí a kam obecně patří probuzenecká tradice (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 24–26).

Na prvním místě je nutné zmínit autoritu Bible pro život každého věřícího. Pokud do teologického bádání předchozích zmíněných církví vstoupila na konci devatenáctého století liberální teologie a biblistika s historicko-kritickou metodou, pak evangelikálové toto zcela odmítli a považují slovo Bible za Slovo Boží, které nepodléhá dobovým vlivům a je nutné jej brát jako normativní pro život křesťana. K Bibli tedy přistupují s jistými fundamentalistickými tendencemi. Vedle Bible je to také jedinečný význam Kristovi smrti na kříži, kterou evangelikálové vykládají jako výkupnou oběť, která přinesla smíření mezi Bohem a lidmi. Na základě uvědomění si významu této Kristovy oběti se každý křesťan musí zříci všeho, co jej vzdaluje Bohu, činit pokání a dojít obrácení. Vědomé prožití této konverze je nazýváno znovuzrozením. Z tohoto důvodu evangelikálové často odmítají křty dětí a trvají na osobním přijetí Ježíše Krista jako osobního spasitele. Teprve na základě tohoto osobního vztahu s Bohem pak mohou přijmout křest. Osobní vztah s Bohem je prožíván velmi emocionálně a entuziasticky. Z uvedeného pak vyrůstá výrazný misijní a diakonický zápal evangelikálních křesťanů (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 27n; také Filipi, 2001, s. 154–155).

Jak uvádí Nešpor s Vojtíškem (2015, s. 126), prvním baptistickým vyznáním víry se stalo *Vyznání víry Angličanů přebývajících v Amsterdamu*, které sepsal roku 1611 Thomas Helwys (?1575–?1616). Baptisté rostli navzdory pronásledování, které na krátký čas skončilo s nástupem Olivera Cromwella (1599–1658) k moci. Poté však byli opět pronásledováni. Pronásledování skončilo vydáním zákona o náboženské toleranci roku 1689 (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 127).

Časem se však těžiště baptizmu přesunulo do Nového světa, kde roku 1639 vznikl přičiněním Rogera Williamse (1604–1683) první sbor ve městě Providence. Dalším založeným sborem byl sbor v Newportu, od kterého „se roku 1671 oddělili takzvaní sobotní baptisté“ (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 128). Z této odnože vzešel ve dvacátém století impuls, který podnítil vznik adventistů sedmého dne (tamtéž).

Pod vlivem evangelikálního misijního zápalu se baptismus vrátil do Evropy, kde pomalu začal upadat na začátku devatenáctého století (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 130). Přes německé misionáře se pak dostal na naše území. Na konci devatenáctého století se zformoval první sbor v Praze. Vznikl v roce 1885 a jeho prvním kazatelem se stal bývalý kazatel Svobodné

církve reformované Jindřich Novotný (1846–1912). K tomuto sboru se postupně připojily další sbory, které v roce 1919 spojily a vytvořily Bratrskou jednotu Chelčického, která roku 1949 změnila název na současný Bratrská jednota baptistů (Nešpor, 2004, s. 75n; také Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 134).

Charakteristické je, že se nejedná o církev ve smyslu jednotné instituce, ale na základě kongregacionalistické tradice, tedy o svaz samostatných sborů, které jsou podřízeny jen Bohu. Také hierarchie je pouze služebná. Ačkoli existují kazatelé a starší, nejsou tito v žádném případě nadřazeni ostatním. Navíc podle zásady všeobecného kněžství může být služba svěřena komukoli, kdo splňuje podmínky (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 132).

Sbor v Ostravě vznikl již v roce 1928, přičemž působil zejména v Moravské Ostravě a na Fifejdách. V roce 1994 pak byl zakoupen a zrekonstruován objekt bývalé zábřežské radnice na ulici Závoří a sbor přesídlil tam. Dnes má sbor přibližně 50 členů a 15 přátel, kteří nejsou členy sboru, ale podílí se na společenství. Pravidelná účast je poměrově velmi vysoká. Nedělních bohoslužeb se účastní 40 až 50 osob včetně dětí. Pro děti od 6 až 12 let je připravena „nedělní škola“, kde jsou seznamovány s Biblií a se základy víry. Pro žáky středních škol a studenty vysokých škol je pořádán klub, ve kterém se studuje Bible. Se školami tento sbor spolupracuje jen nepřímo, přes občansky prospěšnou společnost Pavučina, která se zaměřuje na preventivní programy pro mládež (příloha č. 3). Tyto preventivní programy jsou nabízeny školám (Programy prevence rizikového chování pro ZŠ a SŠ, nedatováno, on-line¹⁹).

Každou neděli pronajímá BJB své prostory vietnamskému sboru evangelikálních křesťanů. Tento vietnamský sbor se zformoval již roku 2010 díky působení misionáře Liem Ha Ngo Cong mezi obyvateli vietnamského původu. Sbor čítá přibližně 30 dospělých a 10 dětí do 14 let věku z celého Ostravska (příloha č. 4). Tento sbor není plně součástí BJB ani jiné konkrétní církve. Jedná se o evangelikální společenství, které spolupracuje s církvemi napříč evangelikálním spektrem bez konkrétního denominačního začlenění (příloha č. 5).

2.5 Křesťanské společenství

Počátky této církve musíme hledat v pentekostálním hnutí. To u nás v první vlně přišlo začátkem dvacátého století, kdy byl roku 1910 založen první letniční sbor na Těšínsku. V šedesátých letech 20. století pak z obrodných tendencí a myšlenek vycházejících z pentekostalismu vzešlo charismatické hnutí (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 263). S ohledem

---

¹⁹ Programy prevence rizikového chování pro ZŠ a SŠ, nedatováno. Pavučina.net [on-line]. Pavučina, o. p. s. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://pavucina.net/prevence/>.

na politickou situaci v průběhu dvacátého století u nás, byli pentekostální a posléze charismatičtí křesťané nuceni uchýlit se pod záštitu zejména Českobratrské církve evangelické (dále ČCE), protože jim zřízení vlastní církve nebylo povoleno.²⁰ Zejména sbor ČCE sídlící na pražských Maninách se tak stal centrem charismatického hnutí, které se v sedmdesátých letech rozvíjelo působením anglického misionáře Johna MacFarlana (1946–2003). Rozvoj charismatického pojetí křesťanství se nelíbil zdaleka všem členům sboru na Maninách. Tak se pro neshody sbor rozdělil ihned po pádu komunistického režimu. Pod vedením Dana Drápala (*1949) vznikl charismaticky orientovaný sbor Křesťanská společnost Maniny, který se roku 2002 sdružil s dalšími sbory a vznikla tak Církev křesťanská společenství (Vojtíšek, 2005, s. 103–105; také Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 268).

Za symbolický počátek charismatického hnutí je považován zážitek křtu Duchem svatým Dennise J. Bennetta (1917–1991), rektora episkopálního sboru ve Van Nuis a několika jeho souvěrců roku 1959. Ačkoli i jiní křesťané měli podobné zážitky již dříve, teprve případ Bennetta a zejména rozruch, který způsobila jeho suspenzace, a mediální ohlas těchto událostí, přispěly k rozšíření povědomí o charismatických tendencích v původně nepentekostálních církvích (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 263).

V Evropě jsou pak počátky hnutí spojeny s farářem Luterské církve v Německu Arnoldem Bittlingerem (*1928), který rok po své návštěvě USA uspořádal roku 1963 vůbec první charismatickou konferenci na evropské půdě.

Z první vlny pentekostalismu převzali charismatičtí křesťané důraz na křest Duchem svatým a víru v charismata, tedy dary, které Duch svatý každému uděluje. Na rozdíl od dřívějších pentekostálů si však charismatici necení až tak vysoko glosolálie, tedy modlitby v neznámých jazycích a nepovažují ji za důkaz „znovuzrození“, ačkoli je velmi hojná a často užívaná. Více ceněné jsou další dary, jako dar proroctví, uzdravování, konání zázraků a další. Tyto dary slouží jak jednotlivcům, tak i celému společenství (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 266–267).

Podobně jako ostatní evangelikálové mají tendence k doslovnému chápání Bible a její autoritu považují za podstatnou pro osobní život a morálku. Bible je pro ně uplatnitelná ve všech kulturách bez rozdílu:

Prohlašujeme božskou inspiraci, pravdivost a autoritu celého Starého i Nového zákona jako jediného napsaného Božího slova bez chyby ve všem, co tvrdí.
Přijímáme Boží slovo jako jediné neomylné pravidlo víry a života.

---

²⁰ Je nutné říci, že charismatické hnutí se rozvíjelo napříč denominacemi a primárně netvořilo vlastní struktury. Charismatické křesťany tak najdeme v mnoha církvích. Zde však s ohledem na vznik Křesťanských společenství, o kterých je řeč, je pohled zúžen na ČCE.

Také prohlašujeme moc Božího slova k dosažení jeho cíle spásy. Zvěst Bible je určena pro celé lidstvo. Vždyť Boží zjevení v Kristu a Písmu je neměnné. Duch svatý skrze ně mluví i dnes. Osvěcuje myšlení Božího lidu v každé kultuře, aby viděl pravdu Písma živě svými vlastníma očima, a tak celé církvi stále více ukazuje mnohostrannou Boží moudrost (Církev Křesťanská společenství – zpráva za rok 2004, 2004, on-line²¹).

Pro věřící z řad křesťanských společenství je stejně jako pro jiné evangelikály důležitý osobní prožitek vztahu s Bohem a entuziastické prožívání bohoslužby, kdy prožívají Boží přítomnost. Nedílnou součástí charismatických bohoslužeb jsou chvály, tedy emotivně laděné písně chválící Boha za spásu a příklon k člověku. Na tento Boží příklon a jeho výkupnou oběť je jedinou adekvátní odpovědí obrácení a následná změna života: „Spasení, které jsme dostali, nás má proměňovat ve všech našich osobních a sociálních povinnostech. Víra bez skutků je mrtvá“ (Církev Křesťanská společenství – zpráva za rok 2004, 2004, on-line).

Stejně jako v jiných evangelikálních kruzích se u charismatických křesťanů setkáváme s velmi pozitivním vztahem k současnému státu Izrael, ve kterém spatřují pokračovatele toho biblického. Běžná je výrazná osobní aktivita ve sboru včetně finanční podpory ve výši desátku (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 266–268).

Silný důraz kladou na duchovní boj, tedy odporování ďáblu a zlým démonům, kteří působí proti Božímu plánu a snaží se ovlivnit lidi. Jak se uvádí v dokumentu z roku 2004:

Uvědomujeme si, že jsme zapojeni do stálého duchovního boje s mocnostmi a silami zla, které se snaží zničit církev a zmařit její úkol ve světové evangelizaci. Víme, že se musíme vyzbrojit Božím oděním a vést tento boj duchovními zbraněmi: pravdou a modlitbou (Církev Křesťanská společenství – zpráva za rok 2004, 2004, on-line).

Tento boj se odehrává ve formě modlitby na osobní úrovni, stejně jako na úrovni skupin, církví, objektů a institucí i celých měst. Charismatictí křesťané pak provolávají ve svých modlitbách Boží autoritu a podřizují to, zač se modlí, této autoritě (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 266).

Ačkoli církev Křesťanské společenství nemohla zůstat zcela neovlivněna neocharismatickým hnutím a některé jeho důrazy přijala, přesto zůstala charismatickou církví.

---

²¹ Církev křesťanská společenství – zpráva za rok 2004, 2004. docplayer.cz [on-line]. Docplayer – církev křesťanská společenství [cit. 15.5.2023]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/3629753-Cirkev-krestanska-spolecenstvi.html>.

Nikdy se v ní neujal např. autoritativní způsob vedení, jako tomu je neocharismatiků. Odmítají také nauku některých významných neocharismatických autorů, jako např. Kennetha Hagina (1917-2003), Steva Rydera (*1937) a dalších, kteří jsou považováni za hlavní představitele neocharismatického křesťanství. S tím souvisí i následné odchody osobností s neocharismatickými tendencemi, stejně jako stažení se do ústraní zakladatele Dana Drápala roku 2004 (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 267). Nešpor s Vojtíškem uvádí, že oproti klasickým pentekostálům jsou charismatičtí křesťané většinou dobře situovaní, vzdělanější lidé ze střední třídy, s kladným vztahem ke kultuře a společnosti (2015, s. 267).

Ostravský sbor existuje již od roku 1991. Posledních deset let sídlí na ulici Na zálomu, kde sdílí část bývalé mateřské školy spolu se střediskem volného času Ostrava-Zábřeh. Sbor má evidovaných 62 členů. Bohoslužeb se účastní přibližně 60 osob včetně dětí. Přibližně pro 6 dětí pořádá sbor Nedělní školu. Mimo to, však sbor provozuje oddíl tábornické organizace Royal Rangers²² který má okolo 30 členů. Se školami spolupracuje zprostředkovaně přes organizaci Young Life, která v ČR působí od roku 1992 a která mimo jiné pořádá aktivity pro základní a střední školy²³ (příloha č. 6).

2.6 Církev víry - Milost Ostrava

Církev víry Milost vzešla z evangelikálního neocharismatického hnutí. Toto hnutí, které bývalo dříve označováno za třetí vlnu pentekostalismu, se začalo šířit v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 265). Mimo křesťanské prvky bylo ovlivněno tzv. Novým myšlením.²⁴ Vzniklo tak pojetí, které hlásá téměř neomezenou sílu víry znovuzrozeného křesťana. V kombinaci s pozitivním myšlením a silnou vírou je pak formulována nauka o tom, že skutečně věřící člověk je zdravý a úspěšný, protože to je Bohem chtěný stav, který limituje pouze naše víra (Vojtíšek, 2005, s. 119).

K nám se neocharismatické hnutí dostalo, s ohledem na bariéru železné opony, se zpožděním až začátkem devadesátých let. Počátky Církve víry Milost jsou konkrétně spojeny s teologickými posuny a následným oddělením se od Křesťanských společenství v prvním

---

²² Ohledně organizace Royal Rangers srov. Royal Rangers v ČR. Nedatováno. *Royalrangers.cz* [on-line]. Hlavní stránka [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://www.royalrangers.cz/>.

²³ Ohledně organizace Young Life srov. Young Life Česká republika. Nedatováno. *Younglife.cz* [on-line]. Hlavní stránka [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://www.younglife.cz/>.

²⁴ Nové myšlení je názorový směr, který se v 19. století rozvíjel v USA na základě myšlenek Emanuela Swedenborga a Antona Mesmera. Nové myšlení prosazovalo pohled na člověka jako na bytost nadanou skrytými možnostmi, které je potřeba odhalit a pěstovat a které umožňují ovlivňovat vlastní tělo ale i objektivní realitu. Více o tomto myšlenkovém proudu srov. Vojtíšek, 2005, s. 251–253.

desetiletí jednadvacátého století. Křesťanská společenství byla stručně popsána v předchozí podkapitole (srov. kap. 2.5).

V roce 2002 byly v součinnosti sboru v Bánské Bystrici a Prostějově založen sbor Křesťanských společenství v Olomouci. Ten se však, spolu s částí prostějovského sboru, pod vlivem učení maďarského neocharismatického pastora Sándora Németha (*1950) začal teologicky vzdalovat oficiální věrouce českých křesťanských společenství. Navíc bylo autoritou pro pastory obou sborů nikoli vedení církve, ale Bánskobystrický pastor českého původu Jaroslav Kříž (*1955). V roce 2011 proto došlo k jejich vyloučení, resp. k dohodě, po níž tyto sbory opustily Křesťanská společenství. Tou dobou však již existovaly sbory, navázané na dva zmíněné, v dalších městech České republiky. Namátkou zmiňme Prahu, Pelhřimov, Ústí nad Labem nebo Brno. Povzbuzeni Jaroslavem Křížem podali v roce 2011 pastoři žádost na Ministerstvo kultury, které bylo v následujícím roce vyhověno (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 310). Dnes sbory této církve najdeme v celkem 25 městech České republiky (Kontakty – Milost, nedatováno, on-line²⁵).

Mimo již uvedené pastory Jaroslava Kříže a Sándora Németha se Církev víry Milost hlásí k učení letničního kazatele, exorcisty a výrazné osobnosti pastýřsko-učednického hnutí Derek Prince (1915–2003)²⁶ a uzdravovatele vírou a de facto zakladatele Hnutí víry Kennetha Hagina (1917–2003)²⁷. Teologicky kladou, podobně jako Křesťanská společenství, důraz na osobní vztah s Bohem, silné osobní modlitby, modlitební setkání s modlitbami za uzdravení a další pentekostální a charismatické prvky. Navíc však Církev víry klade větší důraz na očekávání druhého příchodu Krista, který očekávají v dohledné době. Z toho pramení také jejich misijní zápal. Významný je také tzv. křesťanský sionismus, tedy spojování biblických zaslíbení daných Bohem židovskému národu se současným státem Izrael. Vůči ostatním křesťanským církvím a uskupením se však Církev víry staví velmi odmítavě a ekumenismu se vyhýbá (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 311).

Z uvedeného vyplývá, že se jedná o církev reprezentující silně konzervativní hodnoty pramenící z fundamentalistického výkladu Bible. Ostatně k hájení konzervativních hodnot

---

²⁵ Kontakty – Milost, nedatováno. Milost.cz [on-line]. Církev víry milost [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://milost.cz/kontakt/>.

²⁶ Ohledně nauky Dereka Prince srov. Derek Prince – učitel národů? Nedatováno. *Apologet.cz* [on-line]. Biblická apologetika [cit. 16.4.2023]. Dostupné z: <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/11-derek-prince-ucitel-narodu/page/1>.

²⁷ Ohledně nauky Kennetha Hagina srov. Kenneth Hagin a jeho následovníci, nedatováno. *Apologet.cz* [on-line]. Biblická apologetika [cit. 16.4.2023]. Dostupné z: <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/9-kenneth-hagin-a-jeho-naslednici>.

se církve hlásí i na svých stránkách, stejně jako k potřebě hlásání „neředěného evangelia Ježíše Krista“ (Milost, nedatováno, on-line²⁸).

Jakožto pro neocharismatickou církev je pro ni typická autorita vedoucích osobností. Sbory jsou samostatné, ovšem podléhají autoritě řídicího kolegia pastorů a vedoucích misijních skupin. V čele každého sboru stojí pastor. Autorita pastorů je odvozená od autority Jaroslava Kříže a jeho spolupracovníků (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 311n).

Ačkoli sbory vyvíjí výraznou misijní činnost, zdá se, že také jich se týká úpadek, patrný na oficiální náboženské scéně v České republice. Zatímco v roce 2013 bylo členů církve 730 osob (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 311), při posledním sčítání lidu se k této církvi přihlásilo 608 osob (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

Sbor v Ostravě-Hrabůvce však zřejmě patří k těm silnějším a také významnějším. Tento sbor patřil k zakládajícím sborům církve. V Ostravě vznikl jako misijní skupinka již v roce 2010 (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 312). Posledních deset let pak sídlí na území Ostrava-Jih, konkrétně na ulici Dr. Martínka v Hrabůvce. Eviduje přibližně 130 členů a 45 dětí. Z toho zhruba 100 dospělých a 20 dětí se pravidelně účastní bohoslužeb. Pro děti je připravená besídka. Tato besídka je odlišná pro mladší a starší děti. S žádnou základní školou sbor nespolečně pracuje (příloha č. 7).

2.7 Křesťanská Misie

Názorově blízká Církvi víry Milost je Křesťanská misie, která také vychází z Hnutí víry a učení neocharismatických, jako jsou již zmínění Kenneth Hagin nebo Sándor Németh. Je úzce spjatá s americkou neocharismatickou scénou (Historie služby, nedatováno, on-line).

Vznik Křesťanské misie souvisí s evangelizační činností amerického misionáře Marka Zechina, který založil sbor Křesťanské mezinárodní misie v roce 1993. Sdružením s dalšími sbory následně vznikla církev Nová naděje, která byla registrována roku 2006 (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 282).

V této církvi začal v roce 1998 působit Oskar Najt, který se následně začal orientovat na romskou komunitu. Toto romské společenství působilo několik let pod záštitou církve Nová naděje, ačkoli rozvíjelo vlastní aktivity zaměřené na romské etnikum v různých městech České i Slovenské republiky. V roce 2001 nechal pastor Najt zapsat Křesťanskou misi jako

---

²⁸ Milost, nedatováno. Milost.cz [on-line]. Církev víry milost [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://milost.cz/kdo-jsme/>.

zapsaný spolek a následně se romské společenství od Nové naděje oddělilo.²⁹ Nějakou dobu využívalo k bohoslužbám různé prostory, než si zajistilo současné, vlastní bohoslužebné prostory na ulici U haldy v Ostravě-Hrabůvce (Najt, nedatováno, on-line³⁰).

Sbor Křesťanská misie tedy není církví v striktním slova smyslu, protože není jako taková registrován, ani není součástí žádné církevní struktury ať už národní či nadnárodní. Spolupracuje však s americkými sbory z organizace Victory World Outreach³¹ a sám zakládá další sbory (Sbory Křesťanské misie, nedatováno, on-line).

Věrouka je s ohledem na nejdůležitější dogmatické důrazy obecné křesťanské víry shodná s ostatními církvemi. Obsahuje víru v Trojici, božství i lidství Ježíše Krista, jeho vzkříšení a vystoupení k Otci i jeho budoucí návrat ve slávě. Teologická specifika jsou shodná s tím, co již bylo uvedeno u Milosti. Také oni rozlišují zkušenost křtu ve vodě a křtu Duchem svatým (Čemu věříme, nedatováno, on-line³²).

Hnutí víry, kam obě „církve“ patří, je známé také pro poněkud problematické chápání zdraví a prosperity. Úspěšný život ve smyslu pevného zdraví a prosperity je v tomto hnutí vnímán jako doklad správné víry a skutečného přijetí Krista, které jsou pak stvrzeny Božím požehnáním. Tyto důrazy jsou však dobou poněkud zhlazeny a dnes nejsou v popředí nauky Křesťanské misie (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 280).

Ve sčítání lidu z roku 2021 tato denominace není jmenovitě uvedena (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line). Ostravský sbor se v roce 2012 scházel k pátečním pobožnostem na pobožce střediska volného času Ostrava-Zábřeh na Dubině, kde se scházelo od 10 do 24 osob včetně dětí (příloha č. 9).

2.8 Církev bratrská v Ostravě - Korean Church

Církev bratrská má kořeny sahající až k puritánské misii, kterou v Rakousko-Uhersku započali roku 1872 kongregacionalističtí misionáři z Amerického výboru pověřenců pro zahraniční misie. Výsledkem jejich činnosti bylo, že již roku 1880 ustavena Svobodná církev reformovaná (Vojtíšek, 2005, s. 74). „Roku 1919 byla přejmenována na Jednotu

---

²⁹ Nutno říci, že pastor Oskar Najt na dotazy ohledně sboru nereagoval a na telefonický dotaz mi sdělil, že žádné informace mimo ty, které jsou na stránkách, neposkytne. Uvedené údaje jsou získány telefonickým rozhovorem s pastorem sboru Nová naděje v Ostravě-Mariánských horách Jiřím Najzarem, jehož součástí původně byla skupina kolem Oskara Najta.

³⁰ NAJT, Oskar. Historie služby [on-line]. Křesťanská misie [cit. 15.5.2023]. Dostupné z: <https://krestanska-misie-ostava.webnode.cz/otazky-vzkazy-diskuse/>.

³¹ Pod touto organizací jsou sbory pastora Najta skutečně vedeny, coby misijní činnost. Srov. Missions, nedatováno. *Victory World Outreach* [on-line]. Czech republic [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://victoryworldoutreach.com/missions/#czech>.

³² Čemu věříme, nedatováno [on-line]. Křesťanská misie [cit. 31.5.2023]. Dostupné z: <https://krestanska-misie-ostava.webnode.cz/cemu-verime/>.

českobratrskou a roku 1967 na Církev bratrskou. Státní uznání bývalou Československou republikou jí bylo vnuceno roku 1951“ (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 209).

Misie amerických kongregacionalistů nebyla jediným vlivem, který stál za vznikem Svobodné církve reformované. V jižních Čechách působili skotští misionáři ze Svobodné církve Skotska, kteří se původně v Praze neuchytili. Jimi budované sbory se však přidaly k těm pražským a podílely se významně na vzniku Svobodné církve reformované (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 209). V případě obou z puritanismu vzešlých misí se jedná o tradice, které mají původ v obrodných snahách svých původních církví. U Amerického výboru pověřenců se jedná o původně radikální křídlo anglikanismu, které vzniklo po následném boji se státní Anglikánskou církví.³³ Část věřících před útlakem emigrovala do Nového světa. Přitom se samo puritánství již na přelomu 16. a 17. století rozštěpilo na presbyteriány, prosazující svobodnou volbu představených, a kongregacionalisty, kteří hájili myšlenku nezávislosti jednotlivých sborů (Vojtíšek, 2005, s. 74).

Svobodná církev Skotska vznikla odtržením od reformované Církve Skotska. Jednalo se tedy o další stupeň štěpení. U obou církví, jak té americké, tak skotské, však lze konstatovat, že vyvstaly z kalvínského proudu protestantismu (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 210).

Misionáři tak šířili myšlenku svobodných sborů, které jsou nezávislé nejen na státní moci, ale také na jakékoli církevní hierarchii mimo sbor samotný. Každý jednotlivý sbor je pro ně sám církví, jejíž jedinou nadřazenou autoritou je Kristus. Sbory se sdružují pouze pro lepší kooperaci misijních a pastoračních aktivit (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 210n).

Podstatným prvkem teologického myšlení je také svobodné obrácení každého věřícího, který se dobrovolně podřídí autoritě Bible a svému sboru, jehož dění se aktivně účastní. Církev klade důraz na mravní jednání svých členů, kteří mají svědčit o své víře i svým životem. Bohoslužba odpovídá typickému evangelikálnímu vzoru, sestávajícího zejména na Bibli postaveném kázání a svědectví. Je zcela běžné, že laikové, tedy teologicky nevzdělaní členové mohou kázat (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 213).

V roce 1909 církev odmítla pentekostální proud a označila projevy pentekostálů za bludy. Jak však upozorňují ve své publikaci Nešpor s Vojtíškem (2015, s. 213), nejednalo se o odmítnutí definitivní. Další odmítnutí následovalo ve 20. letech. Křesťané prosazující pentekostální projevy zbožnosti byli vyloučeni. Vztah k pentekostálním křesťanům se však měnil také s tím, jak komunistický režim likvidoval pentekostální sbory. Někteří

---

³³ Pochopitelně historie Anglikánské církve není takto jednoduchá a v některých epizodách dějin byla právě tato potlačována. V době revoluce a následné vlády Olivera Cromwella patřili právě puritáni k protěžované skupině. Nicméně s ohledem na rozsah práce zůstaňme u tohoto zjednodušení.

křesťané těchto proudů pak našli záštitu právě v Církvi bratrské. Navíc, v 80. letech se církev musela vypořádat s novou vlnou charismatického a zčásti neocharismatického křesťanství. Postupně došlo k zmírnění odmítavých postojů a nakonec i k částečné akceptaci těchto způsobů prožívání vztahu s Bohem. Dnes se tak lze v Církvi bratrské setkat s celou škálou přístupů k charismatické zbožnosti, nicméně je faktem, že do liturgie přinesly tyto charismatické směry prvek chval, ale také i modliteb v jazycích (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 213; 217).

Ve 20. letech 20. století se církev postupně zbavovala vazby na americkou misii. To stvrdila nakonec i změnou názvu v roce 1919. Nakonec se zcela osamostatnila. Nejvýraznější napětí vyvolávalo ujasňování si postoje vůči pentekostálním projevům zbožnosti, jak již bylo uvedeno. Ovšem napětí vyvolala také vnucená ztráta samostatnosti státní mocí v roce 1951 a následné přesuny věřících, kteří přicházeli ze zakázaných evangelikálních církví a případně opět odcházeli, když se poměry uvolnily (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 218).

Po roce 1989 se církvi velmi dařilo. V roce 2010 měla 76 sborů a při sčítání lidu v následujícím roce se k ní přihlásilo 10 872 věřících včetně dětí, což byl oproti 2 759 z roku 1991 skutečně mohutný růst (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 219). Zdá se však, že od té doby církev stagnuje. Při sčítání lidu v roce 2021 se k ní přihlásilo 10 762 osob, z toho 1 921 v Moravskoslezském kraji (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

Na území Ostravy působil již na přelomu 19. a 20. století evangelikální sbor, který se později včlenil do struktur Jednoty českobratrské. Tento sbor se podílel také na vzniku několika stanic, např. v Olomouci, Opavě, Frýdlantu nad Ostravicí a jinde (Nešpor a Vojtišek, 2015, s. 233n).

Dnes v Ostravě působí několik sborů, na území Ostrava-Jih však je to pouze sbor korejských věřících. Sbor sídlí na ulici Bohumíra Četyňy, v části Ostrava-Dubina (Ostrava – Korejský sbor, nedatováno, on-line³⁴).³⁵

2.9 Církev adventistů sedmého dne

„Adventismus vznikl v první polovině 19. století jako hnutí zvěstující příchod Ježíše Krista nejen v Severní Americe, ale i v Evropě a dalších částech světa“ (Chlebek, 2014, s. 6).

S trochou zjednodušení lze říci, že za vznikem adventismu stojí doslovné chápání Bible a lpění na její bezpodmínečné pravdivosti. Jak upozorňují Nešpor s Vojtiškem, adventistické

³⁴ Ostrava – Korejský sbor, nedatováno. Sbory a kontakty [on-line]. Církev bratrská [cit. 21.4.2023]. Dostupné z: <https://portal.cb.cz/sbory/ostrava-korejsky-sbor>.

³⁵ Bohužel, pastor nereagoval ani na mailovou žádost v anglickém jazyce a aktuální informace o velikosti sboru tedy nejsou známy.

hnutí vzešlo z myšlenek farmáře Williama Millera (1782–1849), který po své konverzi přistupoval k Bibli jako k nepochybnému a vždy pravdivému Božimu slovu (2015, s. 155).

Na základě svého přístupu vyvodil z biblické knihy Daniel, že roku 1844 nastane tzv. paruzie, tedy druhý Kristův příchod na zem. V roce 1831 s tímto proroctvím vystoupil veřejně a to velmi úspěšně. Jeho proroctví se šířilo a Miller sám se stal laickým baptistickým kazatelem. Na naléhání svých příznivců upřesnil také očekávaný čas příchodu na období mezi 21.3.1843 a 21.3.1844. V ohlášeném čase se však nic zásadního nestalo. Adventistický kazatel Samuel s. Snow (1806-1870) přišel s myšlenkou, že Kristus přijde 22.10.1844 což Miller potvrdil. Když se ani v druhém termínu nic nestalo, následovalo tzv. velké či také hořké zklamání, následkem kterého se někteří zřekli křesťanské víry, zatímco jiní se snažili hledat smysluplné vysvětlení nenaplněných nadějí (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 155–158).

Jedním z těch, kdo se nevzdali své víry, byl i kazatel James White (1821–1881) a zejména jeho pozdější manželka a prorokyně Ellen Gould Harmon-White (1827–1915), která již od roku 1844 mívala vidění, na základě kterých dodávala naději zklamaným adventistům. Roku 1847 na základě jednoho vidění začala prohlašovat, že Kristus nepřišel proto, že křesťané nedodržují sobotu, která je přikázána v Desateru. Nutno však říci, že nauku o sobotě slyšela již před tím od kazatele a sobotního baptisty Josepha Batese (1792–1872), se kterým se setkala na křesťanských konferencích (Vojtíšek, 2005, s. 93n; srov. také Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 157).

Whiteová začala spolu se svým manželem působit veřejně a na základě svých proroctví kázat důležitost dodržování soboty jakožto podmínky spásy. Potíže s úřady, které adventisté začali mít kvůli tomu, že v sobotu nepracovali, zatímco neděli nedodržovali, posilovali jejich víru a také pozici Ellen Whiteové. V roce 1860 společenství sborů sdružených kolem manželů Whiteových a nauky, kterou hlásali, přijalo název Adventisté sedmého dne. Nicméně, za vznik církve je považován až rok 1863, kdy byl ustaven ústřední orgán s názvem Generální konference (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 158).

Z téhož roku pochází také důležitá proroctví Whiteové, která se týkají zdraví a stravovacích zvyklostí, které jsou dodnes signifikantním znakem příslušnosti k církvi (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 158).

Na české území přinesl adventismus Antonín Šimon. Pracoval jako účetní v jedné továrně v Německu, konkrétně v Hannoveru, kde se kolem roku 1890 seznámil s adventistickou naukou. Tam byl také roku 1892 pokřtěn. (Velechovský a Vojtíšek, 1999, s. 2–3) Následně přinesl adventistické myšlenky zpět do vlasti. Po svém návratu žil v Nové vsi poblíž Roudnice nad Labem. Překládal adventistickou literaturu a s pomocí své rodiny šířil myšlenky,

keré přijal za své. V roce 1896 se přestěhoval do Prahy, kde pořádal přednášky amerického kazatele J. P. Lorenze. Ty měly úspěch a v roce 1902 vznikl první adventistický sbor v Čechách (Chlebek, 2014, s. 8–9).

Ve Slezsku a na Moravě se adventismus šířil nezávisle na Praze, zejména mezi polsky mluvícím obyvatelstvem, a to působením misionářů z Bielska. První sbory na území Slezska vznikaly v Těšíně, Opavě a na Moravě pak v Brně (Chlebek, 2014, s. 9–10).

Vznik jednotné struktury v Československu můžeme hledat na konferenci v Brně, která se konala v listopadu 1919 a na které byla ustavena Československá jednota adventistů sedmého dne. Úřady nebyly zpočátku příliš vstřícné a tak byla československá jednota zapsána jako spolek až v roce 1922. V době druhé světové války se Československá jednota rozpadla. Snahy o organizované působení byly říšskými úřady velmi komplikovány. Po válce následovalo krátké avšak velmi úspěšné období obnovy. V roce 1949 však bylo zrušeno církevní nakladatelství. V následujícím roce získala sice církev státní uznání, ale byla nuceně uzavřena Škola biblických nauk, která po válce vznikla v Praze. V roce 1951 byly zrušeny úlevy od sobotní práce. Nakonec byla Církev adventistů sedmého dne roku 1952 zrušena a činnost adventistů byla zakázána. Majetek církve byl zabaven a kazatelé museli nastoupit do zaměstnání, přičemž byli sledováni tajnou bezpečností (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 161–164).

K 18.10.1956 byla činnost církve znovu povolena ovšem bez navrácení majetku a také pod dohledem státních orgánů, aby bylo zaručeno, že věřící nebudou narušovat budování socialistického státu. Kompromisy ze strany církevních představitelů měly někdy, stejně jako v jiných církvích, podobu přímé spolupráce s STB (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 164).

Situace se ještě o něco zlepšila v období Pražského jara, nicméně, jak upozorňují Nešpor s Vojtíškem, úplné svobody se církev adventistů dočkala spolu s dalšími církvemi až po převratu roku 1989 (2015, s. 164).

Mimo již uvedené znaky jako je svěcení soboty, patří k příslušnosti k církvi také pacifismus a dále specifické stravovací zvyklosti, spojené s odmítáním vepřového a králičího masa, alkoholu, ale také kávy, na kterou je pohlíženo jako na drogu. Tyto náboženské zákazy jsou nejprve případným zájemcům prezentovány jako principy zdravého životního stylu, až později začínají být vyžadovány jako Boží příkazy (Velechovský a Vojtíšek, 1999, s. 2–3). Dnes je významným proudem v rámci adventismu také příklon k vegetariánství³⁶ (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 161).

---

³⁶ Je vhodné upozornit, že v rámci adventismu existuje několik proudů, které zejména k jídelním předpisům, ale i například k významu Ellen Whiteové a jejím naukám přistupují s různou mírou závažnosti.

Striktnost nauky a také jistá exkluzivita, kterou adventisté na sebe vztahují, značně komplikuje ekumenické vztahy, kterým se adventisté zcela nevyhýbají, ale jsou velmi rezervované. Zejména na Římskokatolickou církev je pohlíženo ze strany adventistů velmi kriticky, ale obecně i na jiné církve hledí adventisté jako na nepravé křesťany, a to zejména z důvodu neuznávání soboty (Vojtíšek, 2005, s. 95; Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 160).

S již zmíněným odmítáním alkoholu souvisí také to, že při večeři Páně, která bývá slavena jen několikrát do roka, se užívá nekvašená vinná šťáva. Pokud jde o ostatní body křesťanské věrouky, lze se setkat s určitou mírou zpochybnění těch tradičně křesťanských nauk, které nejsou explicitně obsaženy v Bibli. Na biblické události pohlíží adventisté jako na historické skutečnosti. Z toho vyplývá také kreacionismus, který ovšem, jak uvádějí Nešpor s Vojtíškem je značně sofistikovanější, než bývá zvykem u jiných církví (2015, s. 160).

Struktura církve je čtyřstupňová. Začíná sborem, v čele s voleným vedením a kazatelem. Sborny jsou shromážděny ve sdružení, a ty pak následně v unii, která zaštiťuje sdružení v rámci jednoho nebo několika států. Unie jsou nakonec zastřešeny generální konferencí v čele s předsedou (Chlebek, 2014, s. 9–10).

V roce 1986 uvádí Černý, že v rámci Severomoravského kraje existuje oficiálně 24 sborů a 24 misijních stanic, o které se staralo 29 kazatelů se státním souhlasem. Věřících uvádí okolo 4 000 (Černý, 1986, s. 87). To ovšem neodpovídá skutečnosti, že při sčítání lidu v roce 1991 se k církvi na území celé republiky, přihlásilo 7 674 osob, přičemž církevní evidence uvádí jen 6 321 členů (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 164). Při sčítání obyvatel v roce 2021 se k církvi přihlásilo celkem 7 162 osob. V rámci Moravskoslezského kraje to bylo 1 902 osob hlásících se k této církvi (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line).

V Ostravě vznikl první sbor již v roce 1914 v části Mariánské hory. Od tohoto sboru se v roce 1950 oddělil sbor Ostrava-Přívoz, ze kterého se roku 1970 oddělil sbor, který dnes nalezneme v Zábřehu (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 189). Sbor Ostrava-Zábřeh začal působit v domě na ulici Mňukova, který koupil od svých členů manželů Zimmermannových roku 1969. Sbor má dnes 110 zapsaných členů. Sobotních bohoslužeb se účastní přibližně 55 osob včetně dětí, které nejsou uvedeny v seznamu členů. Pro děti je pořádána sobotní škola, kterou v Zábřehu navštěvuje 10–12 dětí. Sbor pořádá jednou za 14 dnů klub Pathfinder, který navštěvuje mládež ze všech ostravských sborů. Se školami sbor nespolupracuje (příloha č. 10).

2.10 Náboženská společnost Svědkové Jehovových

Další náboženskou skupinou, která má svůj původ ve Velkém zklamání z roku 1844, je Náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Když se v roce 1844 nenaplnila očekávání

spojená s proroctvími Williama Millera, někteří zcela pozbyli víru, ale našli se i kazatelé, kteří přišli s dalšími výpočty a dokázali získat znovu důvěru zklamaných věřících. Jedna taková skupina vznikla kolem pastora Jonase Wendella (1815–1873), který stanovil nové datum Kristova příchodu na rok 1874. Když se zdálo, že ani tentokrát Kristus nepřišel, spokojili se někteří Wendellovi příznivci s vysvětlením, že Kristus skutečně přišel, ale pouze duchovně. Viditelný příchod byl nově vypočten a stanoven na rok 1914. Jedním z těch, kdo tento výklad přijal za své, byl i Charles Taze Russell (1852–1916). Ten převzal roku 1879 předplatitele časopisu *Posel jitra* od dalšího z proroků, jehož výpočet udávající rok 1878 se nenaplnil, a pro zklamané předplatitele začal vydávat časopisy *Sionská strážná věž* a *Hlasatel Kristovy přítomnosti*. Založil studijní skupinky tzv. badatelů Bible, kteří se sdružili do korporace zaregistrované roku 1884 pod názvem Biblická a traktátní společnost Strážná věž v Pensylvánii (Vojtíšek, 2005, s. 97).

Další vývoj následoval, když se ani roku 1914 příchod Krista nekonal (ani v posunutých termínech roku 1915 a 1918) a navíc o dva roky později zemřel sám Russell (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 438). Úplnému rozpadu hnutí zabránil razantní a nesmírně schopný organizátor Joseph Franklin Rutherford (1869–1942), který dokázal nejen znovu získat důvěru věřících a přesunout jejich naději k roku 1925, na který oznámil další datum Kristova příchodu, ale také po nenaplnění těchto očekávání přesunul pozornost věřících jinam. Postavil se velmi nepřátelsky proti ostatním křesťanským denominacím i státní moci a stmelil tak hnutí, kterému dal roku 1931 nový název Svědkové Jehovovi (Vojtíšek, 2005, s. 97).

Rutherford začal také roku 1919 vydávat nový časopis s názvem *Zlatý věk*, který byl roku 1937 přejmenován na *Útěcha*, a který dnes známe pod názvem *Probudte se!*, na který byl přejmenován roku 1946. Nicméně, hlavní vliv Rutherforda lze spojit s přeměnou do té doby volného společenství na centrálně řízenou jasně strukturovanou společnost, jejíž hlavním cílem byla misie. Také během Rutherfordova působení došlo k ještě většímu vzdálení se křesťanským církvím odmítnutím některých nauk a vytvořením (nebo z historie opětovně přijatým) vlastních věroučných idejí (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 439).

Očekávání Kristova příchodu se znovu objevilo v sedmdesátých letech, když byl ohlášen na rok 1975, a ačkoli se nenaplnilo ani tentokrát, počty příznivců dále rostly, zejména díky usilovné misijní činnosti a také dalšímu posunu naději (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 439).

Díky intenzivní misijní činnosti se myšlenky svědků Jehovových, tehdy zvaných „Russelliáni“, dostaly na naše území někdy kolem počátku 1. světové války. První shromáždění se měla konat od roku 1916 v Mostě, kde byl roku 1923 založen Spolek vážných badatelů Bible. Odtud se pak šířili do Brna a Prahy. V období okupace byla činnost svědků Jehovových

zakázána a věřící končili v internaci. Obnovení činnosti po 2. světové válce nemělo dlouhého trvání a již roku 1948 byla jejich činnost opět zakázána a vedoucí představitelé byli po vydání proticírkevních zákonů z roku 1949 uvězněni. Přes tvrdé restriktce se státní moci nepodařilo svědky Jehovovy zlikvidovat, a proto v šedesátých letech STB změnila taktiku na nabídky spolupráce, výměnou za zdánlivou toleranci. To způsobilo vnitřní štěpení organizace, která však neměla fatální důsledky. Legalizace se dočkali v roce 1993. Nutno říci, že do této doby mnozí svědkové Jehovovi prožili mnoho let jako pracovníci v dolech, kam bylo možno nastoupit namísto vojenské služby, kterou odmítají, případně výměnou za vězení (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 443–444).

Ačkoli religionisticky lze zařadit svědky Jehovovy ke konzervativnímu evangelikalismu s prvky probuzeneckého hnutí, obsahuje jejich nauka prvky, pro které je někteří autoři umísťují buď na samý okraj těchto proudů, nebo mezi skupiny na pomezí křesťanství, o kterých „je těžké mluvit ... ještě jako o křesťanských útvarech“ (Filipi, 1998, s. 183; také Vojtíšek, 2005, s. 98).

Podobně jako ostatní církve vzešlé z evangelikálního hnutí trvají na nezbytnosti doslovného výkladu Bible.³⁷ Text si však přizpůsobují až za hranice toho, co hebrejský či řecký originál umožňuje. Výklad Bible totiž není povolen běžným věřícím, ale je striktně vyhrazen vedení organizace, na kterou je pohlíženo jako na „věrného a rozvážného otroka“ z evangelia podle Matouše³⁸ (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 440). Toto vedení vydává tiskoviny jasně definující význam jednotlivých pasáží, který následně věřící mohou pouze reprodukovat. Snaha o vlastní výklad je vnímána nelibě a pro zachování pospolitosti je nezbytné poslušné přijímání oficiálního výkladu obsaženého ve studijních publikacích, které jsou de facto na úrovni Božích příkazů. Přitom, jak ukázala minulost, je vedení společnosti schopno své výklady měnit s odkazem na „nové světlo“ (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 440; srov. také Vojtíšek, 2005, s. 97).

Specifickým prvkem je rozdělení věřících na „pomazané“ čítající 144 000 vyvolených, kteří budou po konci tohoto světa vládnout v nebi spolu s Kristem, a běžné věřící, kteří budou věčnost trávit na obnovené Zemi. Pouze elitě přísluší při Památné slavnosti, tedy připomínky Kristovy smrti, přijímat, kdežto ostatní si chléb a víno pouze posílají (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 443).

Dalšími zřetelnými znaky jsou užívání jediného správného Božího jména: Jehova, odmítání Trojice (přičemž na Krista je pohlíženo jako na stvořenou bytost), a dále odmítání kříže, coby nástroje Kristovy smrti. Od roku 1925 také vedení společnosti zakázalo slavit Vánoce a ostatní křesťanské svátky, stejně jako jmeniny či narozeniny. To také souvisí s ostrým vymezením vůči

---

³⁷ Svědkové Jehovovi užívají vlastní překlad, tzv. Překlad Nového světa.

³⁸ Mt 24,45.

ostatnímu křesťanstvu, na které je pohlíženo nepřátelsky jako na falešné křesťany či nevěstku Babylonskou (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 440n).

Svědkové Jehovovi jsou veřejnosti známi tím, že za všech okolností odmítají krevní transfuzi, odmítají vzdávat poctu státním symbolům a nechodí k volbám ani se neúčastní politického života (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 441–442).

Věřící se setkávají v neděli ve sborech (sálech království) ke společnému shromáždění, které je unifikované pro všechny sbory na světě a sestává převážně z přednášky „na biblické téma a rozbor(u) studijního článku v časopise *Strážná věž*“ (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 442). Kromě neděle ještě v jednom dni v týdnu probíhá další studijní setkání. Náboženská společnost Svědků Jehovových je řízená teokraticky. Sbory jsou vedeny staršími, kteří jsou podřízeni krajským a oblastním dozorcům. Vždy se jedná pouze o muže. Nejvyšší moc má vedoucí sbor sídlící v Pensylvánii (Vojtíšek, 2005, s. 99).

Zdá se, že největší rozmach je minulostí a stejně jako jiných náboženských skupin i Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi se týká úbytek věřících. Počty z doby komunismu nejsou z důvodu ilegality známy. V roce 1991 se jich však ve sčítání lidu přihlásilo ke své víře 14 575. Nutno však říci, že to byla doba, kdy ještě neměli oficiální uznání státu. O deset let později to už bylo 23 162 věřících. Pak se ovšem zdá, že následovalo oslabení, které trvá. V roce 2011 se k nim hlásilo 13 097 osob (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 445).

Při sčítání lidu roku 2021 se k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi přihlásilo 13 298 věřících. V Moravskoslezském kraji to bylo 2 918 osob (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line). V rámci městského obvodu Ostrava-Jih působí celkem pět sborů, z nichž jeden je tvořen věřícími vietnamského původu. Tyto sbory využívají společný prostor (sál království) na ulici Horní (Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 460). Nicméně, přesné počty a aktivity nelze dohledat.³⁹ S ohledem k jejich odstupu od většinové společnosti lze předpokládat, že spolupráci se vzdělávacími institucemi není pravděpodobná.

2.11 Jóga v denním životě

Jóga v denním životě je jediným mimokřesťanským zástupcem náboženství v této práci. Nejedná se o hierarchizovanou formu náboženství ve striktním slova smyslu, protože sám hinduismus lze stěží chápat jako ucelený systém. Jedná se o souhrn nauk a „náboženských směrů, vzešlých z tradice véd a upanišad“ (Vojtíšek, 2005, s. 315). Současně však vykazuje jisté znaky, které neumožňují tento systém zařadit do nenáboženské spirituality.

---

³⁹ Bohužel, přes opakované přísliby, jsem se odpovědi na své otázky ohledně místních sborů a jejich aktivit nedočkal.

Jedná se zejména o důležitost posloupnosti mistrů a jasný odkaz na konkrétní tradici. Dále je to společenství, které se setkává nejen při cvičení jógy, ale také při satsanzích (společné meditaci), bhadžánech (zpěvu duchovních písní) či prašadu (konzumaci posvěceného jídla) a určitá forma organizačního zřízení včetně certifikovaných učitelů systému Jóga v denním životě (Vojtíšek, 2005, s. 346).

„Jóga v denním životě je jógová škola, soustředěná na osobnost indického duchovního učitele svámí Mahéšvaránandy. Jeho systém jógových cvičení reflektuje možnosti a zájmy současného západního člověka“ (Vojtíšek, 2005, s. 344). Svámí Mahéšvaránanda (*1945) sídlí převážně ve svém ašrámu⁴⁰ ve Vídni. V České republice však zřídil několik sdružení a nadaci, skrze které jsou organizovány různé aktivity s ohledem na míru náboženských aspektů. Centrem všech těchto společností je ašrám vybudovaný roku 1994 v areálu zámku ve Strílkách. Tam sídlí mimo jiné i Česká hinduistická náboženská společnost, která je od roku 2003 registrovanou náboženskou společností a má své vlastní oficiálně vysvěcené duchovní (Vojtíšek, 2005, s. 346). To, že se v případě aktivit svámího Mahéšvaránandy nejedná jen o zdravotní cvičení, dokládá také modlitba uvedená na hlavní stránce jeho osobního webu: „Uctívám třiokeho Boha Šivu, který je všudypřítomný. Kéž nám i přírodě požehná zdravím. Kéž nás osvobodí svým požehnáním a dovede nás k nesmrtelnosti“ (Višvagurudží, nedatováno, on-line⁴¹).

Duchovní rozměr potvrzuje i Vojtíšek, když uvádí, že „podíl duchovních prvků a postavení Mahéšvaránandy dávají této společnosti vysloveně náboženský charakter“ (2005, s. 347). To může mít až manipulativní charakter, když jsou klienti směřováni k tomu, aby svámího přijali za osobního duchovního učitele, protože osoba duchovního vůdce je v hinduistických tradicích velmi ctěna a téměř zbožšťována (Vojtíšek, 2005, s. 347).

Mahéšvaránanda pokračuje v linii mistrů, jejichž poslední dva zástupci jsou Šrí Díp Nárájan Maháprabhudží (údajně 1828–1963) a jeho žák a učitel Mahéšvaránandův Paramhans Svámí Mádhavánanda (1923–2003), který roku 1972 pověřil Mahéšvaránandu misíí na západ (Vojtíšek, 2005, s. 344). Maháprabhudží byl svými žáky považován za vtělení boha Višnu (Fárek, 2002, s. 18).

Nauka je velmi podobná ostatním „východním“ naukám. „Obsahuje *hathajógu* (tělesná cvičení), *pránájámu* (dechová cvičení) i řadu duchovních cvičení. Mezi nimi je třeba jmenovat meditaci a zvláště *mantrajógu*...“ (Vojtíšek, 2005, s. 345) Mantrajóga je technika opakování,

⁴⁰ Slovo ašrám lze velmi volně přeložit jako klášter, lepe pak centrum duchovního života.

⁴¹ Višvagurudží, nedatováno. Mahámritju džaja mantra [on-line]. Višvagurudží [cit. 16.5.2023]. Dostupné z: <https://www.mahesvarananda.cz/>.

zpívání, ale i psaní *manter*, tedy slov nebo sousloví s duchovním obsahem. Tu žák nejčastěji dostává od svého duchovního učitele. Cílem je dosažení *sámádhi*, tedy extatického stavu znamenajícího splynutí s božstvím. Obecně lze říci, že systém Jóga v denním životě kombinuje různé tradice jógy (Vojtíšek, 2005, s. 345).

Fárek upozorňuje, že výraznou tradicí, která je v Mahéšvaránandově nauce přítomná, je bhakti jóga, tedy láskyplné přilnutí k Bohu a ke svému mistrovi (Fárek, 2002, s. 20).

Podstatnou součástí Mahéšvaránandovy nauky je osvojení si jisté etické úrovně.

Nabádá své žáky, aby se učili pěstovat pozitivní přístup a myšlenky, mluvili s laskavostí a porozuměním a dobře zvažovali své jednání. Často vyzývá ke štědrosti a nesobecké snaze pomáhat ostatním. Říká dokonce, že služba druhým je důležitější než modlitba či meditace. V rámci neublížení požaduje rovněž přijetí vegetariánské stravy (Fárek, 2002, s. 19).

Přímé aktivity na úrovni základního školství aktuálně nejsou nabízeny, avšak jak poznamenává Jitka Schlichstová, mnohdy jsou prvky spojené s hinduismem a jinými východními směry přítomny ve školství přímo od učitelů a to v kontrastu s odmítáním „tradičně západních“ náboženských systémů:

Zatímco se učitelé v Česku často až úzkostlivě vyhýbají tématům a naukám, které jsou vnímány jako explicitně náboženské, nezřídka žákům a studentům zprostředkovávají jiné, které označují za alternativní či seberozvojové. (...) Nezřídka je tak možné se ve školách setkat s tím, že učitelé s dětmi provádějí meditační cvičení s vizualizacemi barev aury nebo čakr, učí žáky znát léčivé vlastnosti kamenů, vyslovovat správně mantru Óm, provádět jógové ásany (pozice těla) či mudry (gesta rukou) nebo číst příběhy z hinduistické a buddhistické duchovní literatury. Někdy také učitelé, aniž by si toho byli vědomi, zavádějí do výuky či rodičům doporučují alternativní pedagogické metody, které mají explicitně či implicitně náboženský původ (Schlichstová, 2021, on-line⁴²).

Tato autorka také upozorňuje na skutečnost, že právě systém Jóga v denním životě na přelomu století usiloval o zařazení do vzdělávacího systému Slovenské republiky (Schlichstová, 2021, on-line). Podobný pokus byl v devadesátých letech dvacátého století také v České republice (Vojtíšek, 2003, s. 37).

---

⁴² SCHLICHSTOVÁ, Jitka, 2021. Jóga ve školách vs. náboženská neutralita. Náboženský infoservis [on-line], 6.4.2021 [cit. 17.5.2023]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2021/04/15706/>.

V České republice resp. Československu působí Mahéšvaránanda již od roku 1973. Od té doby dosáhl u nás takového úspěchu, že již v roce 2005 uvádí Vojtíšek počet absolventů jeho systému Jóga v denním životě na více než 10 000 osob a více než 1 000 zasvěcených žáků (Vojtíšek, 2005, s. 346). Při sčítání lidu v roce 2021 se k České hinduistické náboženské společnosti přihlásilo 93 osob (k hinduismu obecně to bylo 1 226), z toho 12 v rámci Moravskoslezského kraje (Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022, on-line). V rámci Ostravy-Jih je pouze jedno místo, kde se systém Jóga v denním životě vyučuje, na ZŠ MUDr. Emílie Lukášové v Ostravě-Hrabůvce (Jóga v denním životě, 2022, on-line⁴³). Aktuálně se kurzu účastní 7 žen. Jak upozorňuje lektorka Jana Filipcová, kurzy navštěvují téměř výlučně ženy středního a vyššího věku. Ty, jak se zdá, vyhledávají kurz právě pro zdravotní dopad, který cvičení jógy přináší. Duchovní cestu mimo lektorky samotné v józe našla za 23 let činnosti pouze jedna frekventantka jejich lekcí (příloha č. 8).

---

⁴³ Jóga v denním životě, 2022, Kurzy jógy Ostrava [on-line]. Ostrava-Jih [cit. 16.5.2023]. Dostupné z: <https://joga.cz/jogacentra/severomoravsky-kraj/ostava-a-okoli>.

3 Popis zvolené vzdělávací aktivity

Z předchozího textu je patrné, že jedinou vzdělávací činností v rámci základního vzdělávání systematicky a přímo bez další organizace provozuje na uvedeném území de facto jen římskokatolická církev, resp. Ostravsko-opavské biskupství. To má zřízeno Katechetické a pedagogické centrum (dále jen KPC), které má na starost učitele náboženství, katechety a lektory projektu „služba školám“ (Výukové programy, 2023, on-line⁴⁴).⁴⁵

3.1 Vzdělávací programy Ostravsko-opavského biskupství

V rámci projektu je nabízeno několik programových celků, které svými jednotlivými programy pokrývají všechny ročníky základního vzdělávání a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Lektori jsou k jednotlivým programům proškoleni semináři akreditovanými MŠMT jako „další vzdělávání pedagogických pracovníků“. Programy mají vždy zpracovanou metodiku a plně respektují RVP ZŠ. Jak bude ukázáno níže na konkrétním příkladě mysleli tvůrci také na průřezová témata a mezipředmětové vztahy.

Základními programovými celky, které jsou školám nabízeny jsou „Poselství křesťanských Vánoc I.–III.“ a „Poselství křesťanských Velikonoc I.–III.“, které jsou školami často využívány opakovaně vždy před těmito svátky. Dále jsou nabízeny programy „Bible – kniha života“, „Sv. Cyril a Metoděj“ a „Člověk a křesťanství“. Programy jsou vždy rozděleny pro jednotlivé ročníky. U prvních dvou celků navíc existují další stupně, takže je možné, aby jedna třída absolvovala každý rok odlišný program odpovídající věku žáků (Výukové programy, 2023, on-line). U nižších ročníků vychází metodika programů z principů pedagogiky Franze Ketta. Tato pedagogika stojí na křesťanském vnímání světa a je zaměřena existenciálně a vztahově. Respektuje přirozenost a hravost. Proto využívá přírodní materiály a materiály nesyntetické. Pracuje s látkami, dřevem a barvami, a to tak, aby využívala jedinečnost každého dítěte a podněcovala jeho holistický rozvoj. Je také charakterizována jako náboženská pedagogika (Kett, 2014, on-line⁴⁶).

U vyšších ročníků jsou využívány prezentace, diskuze, brainstorming, řešení problémů, metody asociace, skupinová práce a další metody využívané v moderní pedagogice. Vše se odehrává v co největší interakci mezi žáky a lektorem a mezi žáky navzájem.

---

⁴⁴ Výukové programy, 2023. Kpc.doo.cz: Výukové programy. [on-line]. Katechetické a pedagogické centrum [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/sluzba-skolam/vyukove-programy>.

⁴⁵ Není-li uvedeno jinak, jsou veškeré níže uváděné informace čerpány z těchto oficiálních stránek KPC.

⁴⁶ KETT, Franz, Eder. 2014. Základní charakteristiky a specifika pedagogiky Franze Ketta. [on-line]. Kett.cz [cit. 10.5.2023]. Přel. Tomáš C. Havel a Eva Muroňová. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/teorie/z_kladn_charakteristiky.pdf.

3.2 Stručný popis konkrétního programu

Jedním z programů, který je nabízen v cyklu Poselství křesťanských Vánoc II. nese název: „...a na zemi pokoj lidem dobré vůle!“, a je určen pro 6. – 9. základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií (...a na zemi pokoj lidem dobré vůle!, 2021, on-line⁴⁷).

Program je organizován do jedné edukační jednotky a jedné běžné třídy. Předpokládá se tedy, že počet nepřesáhne 34 žáků. Program je realizován v kruhu, kdy žáci sedí na židlích bez dalších osobních pomůcek. Možné je také umístění židlí ve tvaru „U“. V tomto uspořádání je pro „výuku“ využita forma řízená diskuse, vedená a usměřovaná lektorem .

Edukační cíle se vztahují k oblasti kognitivní a afektivní a jsou formulovány takto:

Žák vysvětlí význam slov pokoj a mír a uvede příklady jejich prožívání v konkrétních životních situacích.

Žák ocení poselství pokoje z biblického příběhu o Ježíšově narození jako inspiraci k zasazování se o pokoj a mír.

Žák formuluje své myšlenky a názory v řízené diskusi (příloha č. 11).

Z klíčových kompetencí jsou využity kompetence k učení, kompetence sociální a personální a kompetence občanské. Mezi kompetencemi k učení jsou uváděny operace s termíny, znaky a symboly, které žáci během diskuze propojují, hledají souvislosti a snaží se je nahlédnout v širším celku, a to jak s ohledem na společenskou a kulturní dimenzi, tak i s ohledem na jevy přírodní a matematické.

Pokud jde o kompetence sociální a personální, předpokládá se rozvoj respektu, ohleduplnosti a určitého ohledu na individuální situaci každého člověka. Program rozvíjí mezilidské vztahy a ochotu pomoci těm, kdo pomoc potřebují. S tím souvisí i kompetence občanské, které zde jsou zastoupeny rozvojem respektu k přesvědčení druhých lidí. Současně však program posiluje ocenění vlastní tradice a kulturního a historického dědictví.

Z uvedeného vyplývá, že program poskytuje vazby na vzdělávací oblasti RVP uváděné tvůrci programu: člověk a jeho svět (5.4), člověk a společnost (5.5), umění a kultura (5.7) (Obsah RVP ZV, 2016, on-line⁴⁸). Pokud jde o průřezová témata, jsou uváděna: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a multikulturní výchova, ovšem

---

⁴⁷ ...a na zemi pokoj lidem dobré vůle!, 2021. Kpc.doo.cz: Služba školám [on-line]. Katechetické a pedagogické centrum [cit. 11.5.2023]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/wp-content/uploads/2021/07/anotace-na-zemi-pokoj-lidem-dobre-vule.pdf>.

⁴⁸ Obsah RVP ZV, 2016. Metodický portál RVP.cz [on-line]. NPI [cit. 11.5.2023]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10839>.

lze se domnívat, že jisté uplatnění tohoto programu nalezneme také v oblasti osobnostní a sociální výchova (Průřezová témata, 2016, on-line⁴⁹).

Pro samotnou realizaci programu je zapotřebí, aby mimo samotnou úpravu organizace třídy, tedy odsunutí lavic a umístění židlí do dostatečně velkého kruhu, měl lektor připraveny několik pomůcek. Jedná se o dřevěnou misku s dřevěnou kuličkou, která je využita při vstupní aktivitě, která bude představena níže. Další pomůckou je kruhový šátek černé barvy. Černá symbolizuje tmu noci, ale také tvoří kontrastní podklad pro kartičky a obrázky, které budou využity později. Následně je tedy potřeba, aby měl lektor dostatek prázdných kartiček stejné velikosti, a také fixy a pět propisovacích tužek. Na konci druhé části programu jsou tyto kartičky použity k tomu, aby na ně žáci psali to, co je pro ně nezbytné mít v jejich pokoji (zde míněno místnost, kde bydlí a spí), aby byli spokojeni. Toto využití homonyma, má svůj význam v symbolice, jelikož následně se z kartiček vytvoří obrys domu, tedy obrazně žáci tvoří „pokoj, kde je pokoj“ (Koflerová, nedatováno, s. 3⁵⁰). Nakonec je zapotřebí sada pěti fotografií, které se vážou ke skutečným příběhům, a se kterými žáci následně pracují (Koflerová, nedatováno, s. 6).

Program lze rozdělit do čtyř částí:

1. Úvod

Zde se lektor představí, objasní svůj vztah k programu a následně vyzve žáky, aby se představili formou aktivity, kterou vysvětlí. Každý žák se snaží udržet v pohybu kuličku v misce, kterou předtím lektor roztočil. Přitom řekne své křesní jméno a může doplnit, jak mu tato činnost zrovna jde. V druhém kole se miska předává opačným směrem a cílem je, aby se kulička pokud možno nepohnula, či se alespoň nedotkla okrajů misky. Při této činnosti se mlčí. Následně lektor podá žákům šátek tak, aby jej roztáhli mezi sebe a doprostřed položí misku. Žáci mají natažený šátek společnými silami položit na zem tak, aby se kulička nedotkla stěn misky. Poté, co lektor žáky pochválí, vybidne je aby si sedli zpět na místa. Následně se zeptá, jak jim činnost šla a co bylo nejtěžší. Také se zeptá, co bylo pro úspěšné splnění nejdůležitější. Pochopitelně je smyslem dobrat se k pojmům jako spolupráce, klid, soustředění (Koflerová, nedatováno, s. 6).

2. Přání pokoje

V této části žáci pracují s termíny pokoj, mír, spokojenost. Termín „pokoj“ je uveden v různých jazycích. Nejprve lektor zdůrazní, že důležité při práci s kuličkou, bylo zůstat v klidu,

---

⁴⁹ Průřezová témata, 2016. Metodický portál RVP.cz [on-line]. NPI [cit. 11.5.2023]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>.

⁵⁰ KOFLEROVÁ, Šárka. ...a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Ostrava: Katechetické a pedagogické centrum, nedatováno. Interní metodika programu.

být pokojný. Vysvětlí, že v životě je důležité prožívat pokoj či být spokojený. Lektor ze zeptá, zda někdo ví, jak se slovo pokoj řekne v jiném jazyce. Lze zde pozitivně využít ukázkou toho, jak se lidé mohou obohatit, pokud ve třídě jsou žáci z jinými národnostními kořeny, které hovoří mimo češtiny ještě jiným jazykem. Dále lektor může doplnit několik dalších jazyků (Koflerová, nedatováno, s. 6).

Následně využije toho, že slovo pokoj je homonymum, které lze vztáhnout k místnosti, kde žáci tráví čas a spí. Žáci píší na kartičky to, co by nemělo chybět v jejich pokoji, aby byli spokojeni. Může se jednat o věci hmotné, stejně jako nehmotné, jako jsou „pohoda“, „klid“, „rodina“, atd. Tyto kartičky jsou pak umístěny na šátek kolem misky tak, aby vytvořili obrys domečku. Žáci je umisťují postupně s tím, že vždy řeknou, co napsali (Koflerová, nedatováno, s. 6). Tím společně tento pomyslný pokoj vytváří (příloha č. 12).

3. Vánoce – čas pokoje?

Ve třetí části je pozornost přesunuta k tématu Vánoc, jako času pokoje. Diskuse o tom, zda je to, které místo, místem pokoje a se lektor dostává k otázce zda čas Vánoc je časem pokoje, nebo shonu. Žáci mohou formulovat, co jim pokoj o Vánocích narušuje nebo naopak, co k němu přispívá. Následně lektor vysvětlí, že „k původnímu poselství vánočních svátků pokoj neoddělitelně patří. Vánoce se pojí se slovy jako „svatá noc“, „božský klid“, „svatý pokoj“, „idyla“, doba bez problémů, sporů a konfliktů. (...) dokonce i ve válečných konfliktech bývá kolem Vánoc klid zbraní“ (Koflerová, nedatováno, s. 4)

Součástí tohoto rozhovoru je poukázání na obě stránky vánočních svátků, tedy jak toho pokoje a klidu v rodinném kruhu, tak i shonu, stresu a přeplněných obchodů. Následuje provokativní otázka: „Proč se snaha o mír, pokoj, vzájemné porozumění, ohleduplnost a nenásilí spojuje právě s Vánocemi? Proč se o Vánocích lidé jakoby najednou „probudí“, když by to mělo platit po celý rok?“ (Koflerová, nedatováno, s. 4).

Lektor vysvětlí biblický původ vánočních svátků a jen velmi stručně příběh o narození Ježíše připomene.

4. Přání pokoje všem „lidem dobré vůle“

Lektor rozloží fotografie po obvodu kruhu. Fotografie si žáci prohlédnou a každý žák se postaví k té fotografii, která se mu líbí nebo jej zaujala. Tím se přirozeně vytvoří pracovní skupinky. Zadání práce ve skupinách je takové, aby žáci ve skupině promysleli, co na fotografii vidí a co by člověku nebo lidem, kterých se fotografie týká popřáli, resp. jak by formulovali přání pokoje (Koflerová, nedatováno, s. 6).

Žáci pracují ve skupinách. Přání píše pod fotografií na papír. Může být delší, tak aby odpovídalo velikosti skupiny. Následně zástupce každé skupiny výsledek společné práce odprezentuje. Lektor pak uvede skutečné příběhy, které se k fotografiím vztahují (Koflerová, nedatováno, s. 6).

Jedná se o tyto fotografie a příběhy, které lektor pochopitelně více rozvede:

1. Fotografie vojáků v zákopech I. světové války (příloha č. 13).

Fotografie vztahující se k známému „Vánočnímu příměří“ z roku 1914, na západní frontě poblíž belgického města Ypry. Vojáci z obou stran na několik dní zapoměli na nepřátelství. Došlo k příměří, pochování padlých a dokonce k výměně dárek (Koflerová, nedatováno, s. 6).

2. Fotografie města Groznyj za války v roce 1999 (příloha č. 14).

Tato fotografie ilustruje příběh zahraničního zpravodaje Vladimíra Štětiny, který Vánoce roku 1999 trávil v úkrytu u svého čečenského přítele jménem Isa (arabská varianta jména Ježíš). Ten, ačkoli sám byl muslim, riskoval život a proplížil se nepřátelskou linií do vedlejší vesnice, aby svému českému příteli opatřil rybu (zavináče) k oslavě Vánoc (Koflerová, nedatováno, s. 6).

3. Fotografie ostnatého drátu, za kterým je budova pracovního tábora (příloha č. 15).

Tento snímek se vztahuje k Vánocům v roce 1954, kdy politickým vězňům v uranových dolech v Podkrkonoší někdo na Štědrý den o půlnoci zpovzdálí zahrál na trumpetu Tichou noc. Alespoň takto politickým vězňům někdo dopřál kousek Vánoc (Koflerová, nedatováno, s. 6).

4. Fotografie žáků církevní školy ve Vídni (příloha č. 16).

Fotografie ilustruje vzájemné přijetí a porozumění, ke kterému jsou vedeni žáci církevní školy ve Vídni, která je určena převážně přistěhovalcům. Školu navštěvují žáci z různých etnik a kultur a není tedy samozřejmé, že se každý rok objevuje na dveřích školní kaple nápis: „Muslimské děti přejí svým křesťanským spolužákům pokojné a požehnané Vánoce“ (Koflerová, nedatováno, s. 6).

5. Fotografie brněnské tramvaje (příloha č. 17).

Fotografie ilustruje skutečnost, že i v úplně klidných dobách jsou lidé, kteří nemohu slavit Vánoce doma s rodinou i když to pro ně třeba je důležité. V roce 1974 zastavil řidič jinak zcela prázdné tramvaje dobíhající ženě, ačkoli to bylo mimo zastávku. Na konečné mu tato žena podala jablko jako symbolický vánoční dárek (Koflerová, nedatováno, s. 6).

Po tomto vyprávění zdůrazní lektor, že lidé v příbězích zakusili malý kousek pokoje v situacích, které nepřály pokoji. Touha po pokoji vedla jiné lidi, aby o pokoj usilovali, nejen pro sebe, ale i pro druhé. Lidé dobré vůle usilují o pokoj pro všechny lidi. Lektor závěrem připomene, že Ježíš se jako bezbranné dítě nenarodil do situace, která by přála pokoji, ale právě bezbrannost dítěte ukazuje, co má hodnotu a, co je malicherné. Pak popřeje žákům pokojné Vánoce a rozloučí se (Koflerová, nedatováno, s. 6).

3.3 Reflexe realizace programu na základě vlastní zkušenosti

Programy jsou skutečně připraveny v souladu s RVP ZV, takže není problém, naplnit požadavky jednotlivých školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP). Jako příklad vezměme ŠVP ZŠ Kpt. Vajdy z Ostravy-Zábřehu (ŠVP – Šance pro každého, 2017, on-line⁵¹). Z klíčových kompetencí uváděných ve zmíněném ŠVP programy splňují například tyto:

Kompetence k učení žáci během programu rozvíjejí přemýšlením o informacích, které dostávají a hledáním souvislostí s jim známými situacemi. Další varianta u některých programů je komparace situací ze života Ježíše Krista se situacemi ze současného světa. Podporuje se tak realizace bodu ŠVP: „motivovat žáky k práci s informacemi a k jejich propojování se skutečným životem, umožnit realizovat vlastní nápady a individuální tvořivost“ (ŠVP – Šance pro každého, 2017, on-line).

Žáci během programu řeší situace, které jsou jim zprostředkovány pomocí obrázků, vyprávění, projekcí nebo které sami verbalizují. Situace musejí často domýšlet. Některé aktivity vyžadují, aby žáci sami hledali, co vidí, na základě jejich předporozumění. Prohlubuje se tak jejich kompetence k řešení problémů:

„poznatky nepředkládat v hotové podobě, zařazovat aktivizující metody, řešit problémy na základě získaných poznatků a vlastního úsudku, uplatňovat základní myšlenkové operace – srovnávání, třídění, analýza, syntéza, zobecňování, abstrakce (...) pracovat s informacemi z různých zdrojů, ústních, tištěných, mediálních a počítačových, informace vyhledávat, třídít a využívat“ (ŠVP – Šance pro každého, 2017, on-line).

Kompetence komunikativní žáci rozvíjejí tím že, řečeno slovy zvoleného ŠVP: „vhodně a slušně komunik[ují] s vyučujícími a ostatními dospělými“ a také „nasloucha[jí] názoru

---

⁵¹ ŠVP – Šance pro každého, 2017, Školní vzdělávací program [on-line]. ZŠ Kpt. Vajdy [cit. 31.5.2023]. Dostupné z: <https://www.zskptvajdy.cz/info/skolni-vzdelavaci-program>.

druhých, respekt[ují] názory ostatních a argument[ují] a obhaj[ují] svůj vlastní názor“ (ŠVP – Šance pro každého, 2017, on-line, upraveno).

Při některých aktivitách pracují ve skupinách a rozvíjejí tak týmovou spolupráci. Na základě daných pravidel si volí mluvčího skupiny. Tím se prohlubují kompetence sociální a personální. Navíc situace, nad kterými žáci diskutují vyžadují otevřenost jinakosti a odlišným sociálním situacím. To žáky současně připravuje na akceptaci odlišných sociálních poměrů v jejich okolí (srov. ŠVP – Šance pro každého, 2017, on-line).

Při programech se také žáci učí „respektovat individuální a národnostní rozdíly“ a také „argumentovat a vhodnou formou prosazovat své zájmy“ (ŠVP – Šance pro každého, 2017, on-line). Tím prohlubují své kompetence občanské.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem a popisu jednoho z programů je zřejmé, že programy umožňují také rozvoj v rámci průřezových témat:

1. Osobnostní a sociální výchova je podporována jejich rozvojem na kognitivní i afektivní úrovni. Žáci jsou vystaveni jinakosti a situacím se kterými se doposud neměli příležitost setkat.

2. Výchova demokratického občana se realizuje na základě rozvíjení hodnot, které jsou v moderní společnosti oceňovány.

3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech je zajištěna získáním širších souvislostí. Žáci jsou seznámeni se základem evropské kultury. Některé programy cíleně prezentují oblast umění, kde žáci rozšiřují svůj vhled do oblastí hudby či malířství, které pracuje se základními tématy evropské civilizace a kultury.

4. Multikulturní výchova je podporována konfrontací s jinakostí. Ježíšův příběh, který vždy stojí v pozadí, poskytuje příležitost vnímat jak odlišnost, tak i vzájemný obohacující potenciál různých kultur.

5. Environmentální výchova je zastoupena relativně nejméně. Přesto lze říci, že i toto téma je přítomno implicitně zejména v případě Velikonočních programů, kde je zmíněno „probouzení“ přírody.

6. Mediální výchova je podporována zvláště prezentacemi s nimiž žáci interagují.

Lze tedy konstatovat, že programy skutečně jsou v souladu s kurikulárními dokumenty současného školství. Navíc jsou (jak již bylo řečeno) předkládány žákům, přijatelnou formou. V případě zvoleného programu je možné říci, že patří mezi ty, které působí nejméně „školsky“. Žáci tento program většinou přijímají velmi dobře. Úvodní aktivita je uvolní a nenásilným způsobem přivede k přemýšlení. Psaní toho, co je pro jejich pokoj důležité je přiměje se do tématu osobně zapojit. Přitom se pohybují v ryze pozitivních hodnotách. Přes jiné jazyky se připravují na určitý kontakt s odlišnými kulturními postoji, ke kterým se více přibližují

v některých příbězích. Obecně je u vyprávění příběhů, které jsou za fotkami, „hrobové ticho“. Žáci v žádném případě nečekali tak emočně silné situace. Bez toho, že by je lektor k tomu musel nabádat, je to vede k přemýšlení. Zejména ve vyšších třídách, je tento program velmi dobře přijímán a žáci se i sami k situacím v příbězích rádi vyjadřují. S tímto programem nemívají problém ani žáci, jejichž rodiče jsou členy Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, kteří Vánoce neslaví. Tuto skutečnost někdy zdůrazní, ale nemají potíž se vyjadřovat k příběhům, které cílí spíše na mezilidské vztahy.

Je-li přítomen učitel, pak vidí, na co může ve svých předmětech navázat. Možnosti jsou široké. Pro lektora je pak velmi zajímavé, že pestrost příběhů mu dává možnost pohybovat se v širokém prostoru lidské zkušenosti. Má možnost zdůraznit, co považuje za důležité s ohledem na atmosféru ve třídě nebo na skladbu žáků. Zejména s ohledem na aktuální válku na Ukrajině budou příběhy působit velmi silně a nebudou žákům tak vzdálené, jak tomu mohlo být ještě před několika málo lety.

Hodnotné na tomto programu je, používá nábožensky neutrální jazyk, přesto však staví na křesťanské kultuře na země. Také lze ocenit skutečnost, že příběhy jsou voleny tak, aby bez nátlaku ukazovaly vzájemnou toleranci a přijetí druhého bez nároků na jeho konverzi ve prospěch vlastní kultury.

Závěr

V této práci jsem se zaměřil na náboženské menšiny působící v rámci městského obvodu Ostrava-Jih. Nejprve jsem uvedl stručnou charakteristiku městského obvodu a jeho vývoj s ohledem na náboženské menšiny, které zde působí. Nejedná se o vyčerpávající popis historického vývoje. Šlo spíše o to, vymezit území, o kterém se pojednává a také poukázat na podstatné prvky s ohledem na náboženský život obce. Ačkoli se jedná o původně zemědělské obce, které se – podníceny industrializací a urbanizací Ostravy – spojily do jednoho celku, rozvoj byl natolik rychlý, že tradiční kulturní a náboženské projevy byly zcela upozaděny. K tomu pochopitelně přispělo čtyřicet let komunistického režimu, což je na historii jednotlivých náboženských menšin patrné. Populační rozvoj městské části ovšem přinesl také pestrost, která by bez tohoto překotného vývoje nebyla možná. Ta se projevila zcela pochopitelně až po listopadu 1989 a náboženskou svobodou.

Náboženské menšiny jsou popsány v druhé části této práce. Nejedná se, a s ohledem na rozsah se ani nemůže jednat, o vyčerpávající popis uvedených menšin. Snažil jsem se však naznačit ty nejnápadnější milníky ve vývoji jednotlivých církví, zdůraznit signifikantní body jejich věrouky a případně to, čím jsou známy veřejnosti. Součástí této prezentace jednotlivých církví byla i snaha získat alespoň několik nejdůležitějších informací přímo od duchovních těchto náboženských skupin. Mailovou a telefonickou komunikací jsem oslovil duchovní těchto církví a prosil o odpověď na několik otázek. Bohužel, ne vždy mi bylo odpovězeno. Z odpovědí je nicméně patrné, že náboženství ve své institucionalizované formě není dnes davovou záležitostí. Srovnání sčítání obyvatel navíc potvrzuje, že dnes de facto neexistuje církev či náboženská skupina, které by se netýkal odliv věřících. Místně jsou nejvíce zastoupeny (byť s klesající tendencí) církve římskokatolická, která je v rámci institucionalizovaných náboženských menšin stále majoritní a pak církve evangelikální, které nabízejí konzervativní hodnoty, prožitek osobního společenství s Bohem a fundamentální (tím ovšem nekomplikovaný) výklad Bible. Tato práce se nezabývala tím, nakolik se těchto církví týká fluktuace věřících, kteří „vyrostou“ následkem zkušeností z této přímocnosti, ačkoli by to jistě bylo zajímavé téma. Liberální církve očividně táhnou méně. I zde by se nabízela možnost více se zabývat příčinami této skutečnosti.

V práci jsem zcela vědomě věnoval pozornost pouze institucionalizovaným formám náboženského života. Zohlednil jsem církve a náboženské společnosti, které mají internetovou prezentaci a nějaký bohoslužebný prostor v uvedené městské části. Ačkoli je známou skutečností, že duchovní život mnoha lidí se dnes převážně odehrává v prostoru nenáboženské

spirituality, nebylo v možnostech práce tyto projevy podchytit a více zmapovat. Jistě je nanejvýš vhodné, aby si pedagogové byli vědomi toho, že mimo institucionalizované formy náboženského života existuje i rostoucí počet lidí, kteří prožívají svou spirituální dimenzi jinak. Přes tuto jinakost, to pro ně může být důležité a citlivé téma. Jistě se pedagog může – a pravděpodobně také bude – setkávat s různými projevy spirituálního života u svých žáků, kteří budou takto vychováváni svými rodiči. Nicméně, doplnění ještě o tuto oblast se nejevilo s ohledem k rozsahu práce vhodné. Jistým kompromisem je uvedení systému Jóga v denním životě, které se často prezentuje jako ozdravné cvičení a výuka meditace, ovšem za kterým stojí významná náboženská tradice. Jistě tak lze předpokládat, že klienti, ačkoli nemusí být formálně členy České hinduistické náboženské společnosti, mohou být tímto náboženstvím a jeho duchovní tradicí významně ovlivněni. To se pak může projevovat v jejich postojích a názorech.

V poslední části práce jsem představil vzdělávací aktivitu realizovanou katechetickým a pedagogickým centrem Ostravsko-opavského biskupství. Římskokatolická církev je místně (snad ke své stále výrazné velikosti) jako jediná, schopná zajistit přímo, bez zprostředkující organizace nějakou vzdělávací činnost. Tyto programy však mají vysokou úroveň a pedagogickou hodnotu. Jsou záměrně vedeny neutrálně s respektem k jiným vyznáním, či k žákům z rodin bez vyznání. V programech jsou zdůrazňovány kulturní a sociální hodnoty. Programy jsou zpracovány tak, aby respektovali RVP ZV a mají formulované pedagogické cíle, které se převážně týkají kognitivních a afektivních úrovní vzdělávání. Aktivita jsou voleny tak, aby se maximálně omezila frontální forma výuky. To se samozřejmě liší program od programu. Konkrétní program jsem zvolil s ohledem na blízkost tématu se studovaným oborem. Mohu konstatovat, že programy žáky baví a velmi nenásilně je vzdělávají v uvedených oblastech. Pochopitelně není v možnostech programu ověřovat naplnění cílů, to už zůstává na standardní formě výuky. Lze pouze konstatovat, že žáci se zapojují, spolupracují a projevují zájem. U pedagogů jsem se setkal s podporou a zájmem. Většinou podle jejich slov na programy nějak chtěli navázat ve vlastní výuce.

Použité zkratky:

- BJB – Bratrská jednota baptistů
- CASD – Církev adventistů sedmého dne
- CČSH – Církev československá husitská
- JDŽ – Jóga v denním životě
- KKC – Katechismus katolické církve
- KPC – Katechetické a pedagogické centrum
- LG – Lumen gentium (dokument II. vatikánského koncilu)
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- Mt – Evangelium podle Matouše
- RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní školy
- ŠVP – Školní vzdělávací program

Použitá literatura:

- BAKALA, Jaroslav a JIŘÍK, Karel. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993. ISBN 80-85491-39-7.
- BARUCH, Antonín a ROHLOVÁ, Eva, 2009. Místopis starého Zábřehu nad Odrou a Hulvák. In *Ostrava : příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Tilia, s. 379-422. ISBN: 978-80-86904-33-7.
- BARUCH, Antonín a ROHLOVÁ, Eva, 2011. Místopis starého Zábřehu nad Odrou a Hulvák. In *Ostrava : příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Tilia, s. 298-368. ISBN: 978-80-86904-44-3.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1994. ISBN 80-85810-04-2.
- CIMALOVÁ, Libuše a JIŘÍK, K. *Farní úřady římsko-katolické církve na území města Ostravy*. Ostrava: Archiv města Ostravy, 1963. Č. list. 994-1012, i.č. 17 XXIII – 1d
- ČERNÝ, Pavel. *Církev a náboženské společnosti v Severomoravském kraji*. Ostrava: Profil, 1986. Bez ISBN.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9
- ELIADE, Mircea et al. *Slovník náboženství*. Praha: Český spisovatel, 1993. ISBN 80-202-0438-5.

FÁREK, Martin. Učení svámího Mahéšvaránandy. In *DINGIR*. Praha: DINGIR, 2002, roč. 5., čís. 4., s. 18–21. ISSN: 1212-1371

FILIPÍ, Pavel. *Křesťanstvo*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998. ISBN 80-85959-35-2.

FRÖHLICH, Roland. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80-7021-268-3.

HOŠEK, Pavel. *A bohové se vracejí: proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava: Mlýn, 2012. ISBN 978-80-86498-48-5.

CHLEBEK, Karel. *100 let služby Moravskoslezského sdružení*. Ostrava: Moravskoslezské sdružení Církve adventistů sedmého dne, 2014. Bez ISBN.

JEDIN, Hubert. *Malé dějiny konciliů*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990. Bez ISBN.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1

KOFLEROVÁ, Šárka. *...a na zemi pokoj lidem dobré vůle*. Ostrava: Katechetické a pedagogické centrum, nedatováno. Interní metodika programu.

MOJŽÍŠEK, A. Pod vlastní střechou. *Palcát*. Moravská Ostrava: Národní církev československá – diecéze Ostravská, 1933, roč. 12, č. 22, s. 1. Bez ISSN.

NEŠPOR, Zdeněk R.; VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2.

PAVELKOVÁ, Martina. Dogma o papežském primátu a neomylnosti na I. vatikánském koncilu. In SKALICKÝ, Karel. *Dokumenty Prvního vatikánského koncilu: pracovní překlad*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 39-53. ISBN 80-859-2985-6.

RENNER, Boris, JIŘÍK, Karel a KROČEK, Miloslav. *Ostrava včera a dnes*. Ostrava: Librex, 2010. ISBN 978-80-7228-669-0.

Státní úřad statistický. *Statistický lexikon obcí na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Státní úřad statistický, 1924. Bez ISBN.

Statutární město Ostrava – Archiv města Ostravy. *Kronika města Ostravy, 1988 – 1994*. Sv. IX. S. 2110 – 2168.

VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.

VELECHOVSKÝ, Petr; VOJTÍŠEK, Zdeněk. Adventisté stále na křižovatce. In *DINGIR*. Praha: DINGIR, 1999, roč. 2., čís. 2., s. 2–3. ISSN 1212-1371

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. Jóga v denním životě. In *Zápas o duši*. Chlumec: Spolek reformace, 2003, roč. –, čís. 76., s. 37–38. ISSN: 1804-2880.

Vyhlášení usnesení 51. synody Starokatolické církve. Praha: Starokatolická církev v ČR, 2022.

Elektronické zdroje:

Aktivity – farnost Hrabůvka, 2023. *Ostravahrabuvka.farnost.cz: Aktivity* [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabůvka [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://ostravahrabuvka.farnost.cz/aktivity6.html>

...a na zemi pokoj lidem dobré vůle!, 2021. *Kpc.doo.cz: Služba školám* [on-line]. Katechetické a pedagogické centrum [cit. 11.5.2023]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/wp-content/uploads/2021/07/anotace-na-zemi-pokoj-lidem-dobre-vule.pdf>

Bohoslužby a kontakty, 2023. *Farnostoz.cz: Bohoslužby* [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Zábřeh [cit. 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.farnostoz.cz/#bohosluzby>

Církev křesťanská společenství – zpráva za rok 2004, 2004. *docplayer.cz* [on-line]. Docplayer – církev křesťanská společenství [cit. 15.5.2023]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/3629753-Cirkev-krestanska-spolecenstvi.html>

Čemu věříme, nedatováno [on-line]. Křesťanská misie [cit. 31.5.2023]. Dostupné z: <https://krestanska-misie-ostava.webnode.cz/cemu-verime/>

Derek Prince – učitel národů? Nedatováno. *Apologet.cz* [on-line]. Biblická apologetika [cit. 16.4.2023]. Dostupné z: <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/11-derek-prince-ucitel-narodu/page/1>

Historie města, nedatováno. *Ostrava.cz* [on-line]. Statutární město Ostrava [cit. 24.6.2022]. Dostupné z: <https://www.ostava.cz/cs/o-meste/historie-mesta?fbclid=IwAR0GF6f2tM6X7ZtlaYWkRjvsH3mjPXCWxWnN3xq7nzI9MU862WKgYOvN0Lw>

Historie městského obvodu Ostrava-Jih, nedatováno. *Ostrava-Jih: O Jihu* [on-line]. Ostrava-Jih [cit. 24.6.2022]. Dostupné z: <https://ovajih.ostrava.cz/cs/o-jihu/historie/historie-mestskeho-obvodu-ostrava-jih>

Jóga v denním životě, 2022, *Kurzy jógy Ostrava* [on-line]. Ostrava-Jih [cit. 16.5.2023]. Dostupné z: <https://joga.cz/jogacentra/severomoravsky-kraj/ostrava-a-okoli>

Johann Joseph Ignaz von Döllinger, 2023. *Britannica.com: Ignaz von Döllinger* [online]. London: Britannica [cit. 1.4.2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Johann-Joseph-Ignaz-von-Dollinger>

Keneth Hagin a jeho následovníci, nedatováno. *Apologet.cz* [on-line]. Biblická apologetika [cit. 16.4.2023]. Dostupné z: <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/9-kenneth-hagin-a-jeho-naslednici>

KETT, Franz, Eder. 2014. *Základní charakteristiky a specifika pedagogiky Franze Ketta*. [on-line]. Kett.cz [cit. 10.5.2023]. Přel. Tomáš C. Havel a Eva Muroňová. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/teorie/z_kladn_charakteristiky.pdf

Kontakty – CČSH, nedatováno, *CCSH.cz: kontakty* [on-line]. Církev československá husitská [cit. 2.4.2023]. Dostupné z: <https://www.cesh.cz/no.php?diec=5>

Kontakty – farnost Hrabůvka, 2023. *Ostravahrabuvka.farnost.cz: Kontakty*. [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabůvka [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://ostravahrabuvka.farnost.cz/kontakty.html>

Kontakty – Milost, nedatováno. *Milost.cz* [on-line]. Církev víry milost [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://milost.cz/kontakt/>

Milost, nedatováno. *Milost.cz* [on-line]. Církev víry milost [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://milost.cz/kdo-jsme/>

Missions, nedatováno. *Victory World Outreach* [on-line]. Czech republic [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://victoryworldoutreach.com/missions/#czech>

Náboženská víra, 2022. *Sčítání lidu 2021* [on-line]. Český statistický úřad [cit. 3.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

NAJT, Oskar. *Historie služby* [on-line]. Křesťanská misie [cit. 15.5.2023]. Dostupné z: <https://krestanska-misie-ostrava.webnode.cz/otazky-vzkazy-diskuse/>

Naše obce, nedatováno. *Starokatolici.cz: Kde jsme* [on-line]. Starokatolická církev [cit. 1.4.2023]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/kde-jsme/t158>

Obsah RVP ZV, 2016. *Metodický portál RVP.cz* [on-line]. NPI [cit. 11.5.2023]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10839>

O Ostravě, nedatováno. *Ostrava.cz* [on-line]. Statutární město Ostrava [cit. 25.6.2022]. Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste>

Ostrava – Korejský sbor, nedatováno. *Sbory a kontakty* [on-line]. Církev bratrská [cit. 21.4.2023]. Dostupné z: <https://portal.cb.cz/sbory/ostrava-korejsky-sbor>

Programy prevence rizikového chování pro ZŠ a SŠ, nedatováno. *Pavučina.net* [on-line]. Pavučina, o. p. s. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://pavucina.net/prevence/>

Průřezová témata, 2016. *Metodický portál RVP.cz* [on-line]. NPI [cit. 11.5.2023]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

Royal Rangers v ČR. Nedatováno. *Royalrangers.cz* [on-line]. Hlavní stránka [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://www.royalrangers.cz/>

Sbory Křesťanské misie, nedatováno. *Sbory KM* [on-line]. Křesťanská misie [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://krestanska-misie-ostrava.webnode.cz/dalsi-sbory-km/>

SCHLICHSTOVÁ, Jitka, 2021. *Jóga ve školách vs. náboženská neutralita*. Náboženský infoservis [on-line], 6.4.2021 [cit. 17.5.2023]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2021/04/15706/>

ŠVP – Šance pro každého, 2017, *Školní vzdělávací program* [on-line]. ZŠ Kpt. Vajdy [cit. 31.5.2023]. Dostupné z: <https://www.zskptvajdy.cz/info/skolni-vzdelavaci-program>

Veřejná databáze – sestavení vlastní tabulky, 2022. *ČSÚ* [on-line]. Sčítání obyvatel, domů a bytů 2021 [cit. 25.6.2022]. Dostupné z:

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=5&pvokc=43&uroven=70&w=>

Višvagurudží, nedatováno. *Mahámritju džaja mantra* [on-line]. Višvagurudží [cit. 16.5.2023]. Dostupné z: <https://www.mahesvarananda.cz/>

Výuka náboženství, 2023. *Farnostoz.cz: Výuka náboženství* [on-line]. Římskokatolická farnost Ostrava-Zábřeh [cit. 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.farnostoz.cz/#nabozenstvi>

Výukové programy, 2023. *Kpc.doo.cz: Výukové programy*. [on-line]. Katechetické a pedagogické centrum [cit. 30.3.2023]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/sluzba-skolam/vyukove-programy>

Young Life Česká republika. Nedatováno. *Younglife.cz* [on-line]. Hlavní stránka [cit. 20.4.2023]. Dostupné z: <https://www.younglife.cz/>

Přílohy

Příloha č. 1. Výuka náboženství ŘKC:

statistika

 Lenka Bakalová <lbakalova@doo.cz>
Komu: Kozelský DREAMland

Ahoj Kamile,

tak posílám statistická data:

Náboženství se učí jen na farách v Hrabůvce a v Zábřehu.
šk. rok 2019/2020; Hrabůvka 43 žáků; Zábřeh 102 žáků
šk. rok 2022/2023; Hrabůvka 23 žáků; Zábřeh 98 žáků

Vstupy do škol:
kalendářní rok 2019; 3 základní školy; 238 žáků
kalen. rok 2022; 5 základních škol; 242 žáků

Snad to takhle stačí. Měj se hezky ☺!

Lenka

  Biskupství ostravsko-opavské
**KATECHETICKÉ
A PEDAGOGICKÉ
CENTRUM**

Mgr. Lenka Bakalová
koordinátorka vstupů
do výuky
s křesťanskými tématy

Biskupství ostravsko-opavské
Kostelní náměstí 3172/1
702 00 Ostrava

Telefon: [597 822 234](tel:597822234)
Mobil: [731 480 317](tel:731480317)
Web: kpc.doo.cz

po 13.02.2023 13:33

Příloha č. 2. Vyjádření farářky CČSH:

Dobrý den,

posílám Vám v příloze zodpovězení Vašich otázek za Náboženského obce Církve československé husitské v Ostravě-Hrabůvce a Ostravě-Zábřehu.

S pozdravem
Mgr. Karín Šilerová
farářka NO CČSH v Ostravě-Hrabůvce a Zábřehu

1. Vznik Náboženských obcí Církve československé husitské v Ostravě-Hrabůvce a Zábřehu – v r. 1921.
2. Počet členů NO CČSH v Ostravě-Hrabůvce – 108, v Ostravě-Zábřehu – 210.
3. Průměrná účast na bohoslužbách v Ostravě-Hrabůvce – 8, v Ostravě-Zábřehu – 15.
4. Vzdělávací aktivity pro děti se v obou obcích nekonají.
5. Spolupráce se ZŠ se v obou obcích nekoná.
6. Specifika církve viz příloha.

Příloha č. 3. Vyjádření kazatele Bratrské jednoty baptistů:

Dobrý den bratře jáhne,

Zde jsou požadované odpovědi:

Ad 1) náš sbor oficiálně vznikl v roce 1928, působili jsme především v moravské Ostravě a na Fifejdách. Do Ostravy-Jihu jsme se přesídlili až v roce 1994, kdy jsem zakoupili a zrekonstruovali objekt bývalé radnice na ulici Závoří.

Ad 2) máme 50 členů a kolem 15 přátel, kteří nejsou přímo členy, ale patří do společenství

Ad 3) kolem 40-50 účastníků včetně dětí

Ad 4) V neděli souběžně s bohoslužbami probíhá tzv. nedělní škola pro děti od 6 do 12 let. Kde jsou děti seznamovány s biblickými příběhy. Pro mladé (většinou studenty SŠ a VŠ) funguje klub mládeže cca 1x 14 dní, kde společně studujeme Bibli a sdílíme zkušenosti víry.

Ad 5) Přímou ne, ale skrze organizaci Pavučina o.p.s., která pořádá preventivní programy na několika školách OV-Jih a návazně má kluby v prostorách Klíky na Bedrnově ulici (několik lidí od nás ze sboru se účastní klubů a akcí jako dobrovolníci či pomocníci). A několikrát do roka spolupřidáme akce na sídlišti Pískové doly.

Ad 6) typické menší evangelikální společenství, tzn. že klademe důraz na osobní rozhodnutí pro následování Ježíše a křest na vyznání víry – aktivní víra. Dalším typickým zankem je kongregační uspořádání, tzn. že všichni členové sboru se podílejí na chodu sboru. Účastní se sborových setkání a spolurozhodují o společných věcech.

Důležité je pro nás také společenství, tedy vztahy uvnitř sboru, ale také s okolím. Modlíme se za své přátele, sousedy či kolegy.

Bohoslužby pak nemají přesnou liturgii, obvykle chvály, kázání Božího slova a modlitby.

S přáním Božího požehnání

Jiří Marek
Kazatel a správce sboru
Sbor BJB Ostrava

Příloha č. 4. Vyjádření ohledně vietnamského sboru:

Ano je to pravda.

Cca 13 let (od roku 2010) let se u nás schází křesťanská skupina Vietnamců.

Jde o výsledek misijní činnosti pastora a misionáře Liem Ha Ngo Cong, který misijně pracuje mezi vietnamským obyvatelstvem.

Nejprve pracoval na Moravě a založit skupiny (sbor) v Ostravě a Brně. Tato skupina je již cca 4 roky je „samostatná“ má své vedení a pastor Liem dojíždí jen občas cca 1 za dva měsíce.

Skupina čítá asi 30 dospělých osob a cca 10 dětí do 14 let, a jsou to lidé z celého Ostravského okolí (Ostrava, Orlová, Karviná, atd.)

Schází se v neděli od 14:00 bohoslužby mají cca do 15:30 a pak mají společné občerstvení. Pronajímáme jim spodní prostory v naší modlitebně (malý sál, kuchyňka, sociální zařízení).

Původně se scházeli 1x14 dní, od roku 2022 již každou neděli.

Pokud byste chtěli podrobnější informace, dal bych vám kontakt na vedoucího skupiny

S pozdravem

Jiří Marek

Příloha č. 5. Upřesnění ohledně vietnamského sboru:

Pokud vím tak se vyloženě k denominaci nehlásí (spolupracují tu s baptisty, tu s CB nebo s letničními sbory).

Ale jasně je lze zařadit k protestantům, konkrétně evangelikální hnutí.

J.Marek

-

From: Kamil Kozelský [mailto:kamil.ged@centrum.cz]

Sent: Monday, April 17, 2023 7:44 PM

To: BJB Ostrava

Subject: RE: Dotaz ohledně Vaší církve

Dobrý den,

moc děkuji za skvělé informace. Ještě jeden dotaz, k jaké denominaci patří? Nebo, kam byste je teologicky zařadil?

Moc děkuji.
Kamil Kozelský

Příloha č. 6. Vyjádření pastora Křesťanských společenství:

Dobrý den Kamile,
níže posílám odpovědi na vaše otázky.
(Toníku, případně prosím oprav vznik sboru KSO, mám za to, že to bylo 1991. Díky)

1) Kdy vznikla Vaše obec nebo kdy jste začali v Ostravě-Jih působit?
KSO vzniklo v roce 1991. KSO v Ostravě Jih začalo působit před 10 lety. Jako pastor jsem nastoupil v září roku 2021

2) Kolik máte evidovaných (matrikových) členů?
62

3) Kolik lidí v průměru navštěvuje pravidelné bohoslužby?
60 (včetně dětí)

4) Máte nějaké vzdělávací aktivity pro děti a mládež? Pokud ano, jaké a kolik dětí se jich účastní?
Nedělní školu - (6 dětí). Royal Rangers - (30 dětí) .

5) Spolupracujete s některou základní školou? pokud ano, jak?
Nespolupracujeme. (Podporujeme však organizaci Youn Life, která spolupracuje s několika školami)

6) Jak bys popsal specifika vaší církve?
Život ve společenství s Bohem a lidmi - Kristem proměněné životy.

S přáním hezkého dne
Pavel Kolegar

Příloha č. 7. Vyjádření pastora sboru Milost:

Dobrý den, pane Kozelský.
Posílám slíbené odpovědi na vaše otázky.
1) Kdy vznikla Vaše obec nebo kdy jste začali v Ostravě-Jih působit?
V Ostravě jsme cca 13 let, v Ostravě Jih cca 10let.
2) Kolik máte evidovaných (matrikových) členů?
Dospělých máme cca 130, děti cca 45.
3) Kolik lidí v průměru navštěvuje pravidelné bohoslužby?
Bohoslužbu navštěvuje průměrně 100 dospělých + 20 dětí.
4) Máte nějaké vzdělávací aktivity pro děti a mládež? Pokud ano, jaké a kolik dětí se jich účastní?
Každou neděli máme besídku pro dvě věkové kategorie dětí, účastní se jich v průměru cca 20 dětí.
5) Spolupracujete s některou základní školou? pokud ano, jak?
Nespolupracujeme.
6) Jak byste popsal specifika Vaší církve?
Jsme moderní křesťanská církev s konzervativními hodnotami. V Ostravě jsme mladý sbor, který buduje svoji strukturu. Založili jsme misijní organizaci Zasaňnout svět <https://zasahnoutsvet.cz/>
Naším cílem je šířit evangelium v České, Slovenské republice a do okolních zemí. V rámci organizace Zasaňnout Svět organizujeme Jesus Eventy: <https://www.youtube.com/watch?v=cI9-H5YUJ4U>
S pozdravem,
Petr Lakomý

Příloha č. 8. Vyjádření lektorky systému Jóga v denním životě:

Pěkně zdravím Kamile,

mezi žáky Mistra jógy Višvaguru Svámího Mahéšvaranandy jsem byla přijata Mistrem v roce 1998. Od roku 2000 jsem aktivní učitelkou tohoto směru jógy. Za ta léta se vystřídal hodně cvičenek. Ano, mám zkušenost, že do mého kurzu chodí jen ženy, středního a vyššího věku. Nevím, čím je to způsobeno, ale každý muž, který se přišel podívat, příště už nepřišel. Moje holky, jak jim říkám, jsou některé stálice, to znamená, že chodí cvičit pár let - 3, 4, 6 ....poté už přejdou k jiné aktivitě. Možná k jinému učiteli. To nevím. Některá děvčata cvičí rok, dva a odcházejí. Myslím si, že si každá odnese ze cvičení právě to, co potřebuje pro svůj další duchovní vývoj. Určitě sám víte, že JDŽ není jen cvičení ásan pro zdraví těla, ale i nauka duchovní. Mám zkušenost, že jsme každý na jiném stupni duchovního vývoje. Za celou dobu 23 let se jen jedna cvičenka začala více nořit do prohlubování znalostí a teď je sama vyučující. Přijala jógu do svého života jako životní cestu. Jsem za ni moc ráda. Některé roky mám cvičících 12, momentálně jich mám 7. Je to dáno i omezeným prostorem, ve kterém cvičíme. Já sama jsem ráda, že můžu být tímto karmajógovým způsobem užitečná, vnímám přínos JDŽ ve svém životě. Jednoduše řečeno, jsem vděčná osudu za Jógu v denním životě.

Hari Óm
Jana Filipcová

Příloha č. 9. Vyjádření ředitele SVC Ostrava-Zábřeh ohledně Křesťanské misie:

Ahoj,
posílám slíbené informace:

Křesťanská misie na naše středisko docházela v roce 2012 (březen-listopad).
Vždy v pátky od 14 do 17 hodin a využívali dvě místnosti. Tělocvičnu pro aktivnější činnosti, učebnu pak pro zpěv, čtení z bible ...
Průměrná návštěva byla 17 lidí. (min. počet 10, max. počet 24).

Hezký den
David

Bc. David Střelák
ředitel

david.strelak@svczabreh.cz
+420 739 218 326

Středisko volného času, Ostrava-Zábřeh, p.o.
Gurtjevova 1823/8, Ostrava-Zábřeh, 700 30
www.svczabreh.cz

Příloha č. 10. Vyjádření kazatele Adventistů sedmého dne:

Malá korektura, mezi 7-11 lety máme 3 děti, ale chodí už do třídy C spolu s většími.

Út 18. 4. 2023 v 14:08 odesílatel Michal Jurkovský <mjurkovsky@casd.cz> napsal:

Dobrý den pane Kozelský!

Hledal jsem kroniku, ale má ji někdo půjčenou. Zatím vycházím z informací z předchozí kroniky, která je naskenována na našich stránkách: <https://www.casdostravazabreh.net/o-nas/>. Také jsem mluvil s pamětníky založení sboru v Zábřehu na Mňukově 1127/17. Z dostupných informací vím, že naše církev v roce vyslala biblické pracovnice (sestra Rušová a Gomolová), které v roce 1911 přišly do Hulvák a odtud působily. Následující informace mám z naskenované kroniky (str. 98), potvrzené výpověďmi pamětníků První sbor (obec) naší církve v Ostravě vznikl nejprve v Ostravě Mariánských Horách, v roce 1914 v domě u Přívarů a v r. 1922 ve vlastní budově/modlitebně (vůbec první modlitebna v Moravskoslezském sdružení CASD). Za zmínku stojí, že za protektorátu tahle modlitebna jako jediná v širokém okolí zůstala otevřena. V 30-tých letech se začala scházet jiná skupina v Hrušově, ze které vznikl sbor Církve adventistů sedmého dne v Přívoze. Tento sbor byl otevřen do roku 1952 kdy byla státem naše církev zakázána a majetek zkonfiskován. V roce 1956 - při uvolnění se sbor Přívoz začal scházet "U Mazánka" (jméno kněze Husitské církve na Sokolské ulici v Přívoze). V roce 1968 zde sbor dostal výpověď a shruba dva roky se scházel v sále ČSTV. V roce 1969 církev koupila od svých členů (Zimmermannovi) domek na Mňukově v Zábřehu. Ten byl přestavěn na potřeby církve a v roce 1970 otevřen. Bylo zde 120 míst k sezení. (v roce 1984 byl sál rozšířen a přestavěn na kapacitu 150 míst, pohodlněji rozložených do písmene L). Takto se společenství církve adventistů v Přívoze dostalo do Ostravy - Zábřehu, na Mňukovu 1127/17, kde je dodnes.

- 2) V současné době máme 101 členů na jmenném seznamu + přátelé a děti členů.
- 3) Průměrně po Covidu - 19 navštěvovalo sbor 35 - 40 lidí, teď se návštěvnost v prvním čtvrtletí 2023 zvykla na průměr 55 včetně dětí.
- 4) Pro děti probíhá každou sobotu od 9:00 do 10:00 dětská sobotní školka (v současnosti třída A a C - podle věku, věk od 5 do 10 let v našem sboru není zastoupen) a každých 14 dní organizujeme klub Pathfinder, který navštěvují děti ze všech ostravských sborů. Na školky chodí v průměru 10-12 dětí, v klubu Pathfinder je to do 20.
- 5) V současnosti nespolupracujeme ze žádnou se základních škol.

Ke specifikům něco napíši až později odpoledne. V té době bych měl mít i více informací, co se týče církve v zákazu od roku 1952 - 1956.

Hezké a požehnané odpoledne!

S pozdravem,

Michal Jurkovský, M.A.
kazatel

*Promyšlení potřeby člověka žít v pokoji
a vzájemném porozumění*

Cílová skupina: 6.–9. třída

Forma: diskuse

Organizace:

Výukový program trvá jednu školní vyučovací hodinu pro max. 30 (resp. 34) žáků. Žáci by měli sedět na židličkách v kruhu nebo v lavicích uspořádaných do tvaru písmene „U“.

Cíle:

Žák vysvětlí význam slov pokoj a mír a uvede příklady jejich prožívání v konkrétních životních situacích.
Žák ocení poselství pokoje z biblického příběhu o Ježíšově narození jako inspiraci k zasazování se o pokoj a mír.
Žák formuluje své myšlenky a názory v řízené diskusi.

Kompetence k učení:

Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy.

Kompetence sociální a personální:

Žák na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů a v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Kompetence občanské:

Žák respektuje přesvědčení druhých lidí a váží si jejich vnitřních hodnot. Žák respektuje, chrání a oceňuje naše tradice a kulturní i historické dědictví.

Vazba na oblast:

- člověk a jeho svět
- člověk a společnost
- umění a kultura

Vazba na průřezová témata:

- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- multikulturní výchova

Osnova hodiny:

1. Úvod
2. Přání pokoje
3. Vánoce – čas pokoje?
4. Přání pokoje „všem lidem dobré vůle“

Pomůcky:

- dřevěná miska a dřevěná kníčka
- kruhový sátek
- kartičky, příp. samolepící kartičky
- fixy
- pracovní listy s šesti fotografiemi

Garant

Biskupství ostravsko-opavské

Kostelní náměstí 3172/1, 702 00 Ostrava, Moravská Ostrava
KATECHETICKÉ A PEDAGOGICKÉ CENTRUM – SLUŽBA ŠKOLE
Mgr. Šarka Koflerová, tel. 596 116 522 kl. 233 | e-mail: skoflerova@doo.cz

kpc.doo.cz

Příloha č. 12. Rozmístění kartiček do tvaru domečku.

Příloha č. 13. Fotografie vojáků v zákopech I. světové války.

Příloha č. 14. Fotografie města Groznyj za války v roce 1999.

Příloha č. 15. Fotografie ostnatého drátu, za kterým je budova pracovního tábora.

Příloha č. 16. Fotografie žáků církevní školy ve Vídni.

Příloha č. 17. Fotografie brněnské tramvaje.

